

A L L E
D E
W E R K E N

Van de H E E R
MICHEL de MONTAIGNE,
Ridder van S. Michiels Ordening;

Bestaande in zijn
P R O E V E N :

In de welken hy van alle voorvallende zaken
verstandiglijk redeneert.

Vit de Fransche in de Nederlantsche Taal vertaalt,

D O O R
J. H. GLAZEMAKER.

A M S T E R D A M,
By HERMAN vanden BERG, Boekverkooper, in de Prinsstraat. 1692.

\$ 84 c 2131

844.31

B E R I C H T

Van de

S C H R Y V E R.

GY ziet hier, waarde Lezer, een oprecht boek, zonder enig bedroch. Het verwittigt u van eersten af, dat ik 'er my geen einde, noch ooggemerk in voorgestelt heb, dan dat my eigen en bijzonderlijk aangaat, zonder daar in enige aanmerking op uw dienst, noch op mijn roem en eer te hebben: mijn krachten zijn niet bequaam tot zodanig een bestaan. Ik heb 't aan de bijzondere nuttigheit mijner magen en vrienden gewijd; op dat zy, my verloren hebbende, ('t welk misschien wel haast zal gebeuren) daar in enige trekken van mijn aart en natuur zouden vinden, en door deze middel de kennis, die zy van my gehad hebben, volkomentlijker en krachtiglijker onderhouden. Indien 't gedaan was om de gunst des werrelts te zoeken, ik zou my beter opgetooit, en met een gemaakte gang verthoont hebben. Ik wil dat men my in mijn ongeveinsde, natuurlijke en gewone gedaante, zonder gewrongenheit en list ziet: want ik schilder my zelf af. Men zal 'er mijn gebreken, en mijn eige en naturelijke hoedanigheid, naar 't leven afgebeeld, in lezen, voor zo veel de gemene eerbiedigheid toegelaten heeft. Indien ik onder deze volken had geweest, die, gelijk men zegt, noch onder de zoete vryheit der eerste wetten van de natuur leven; ik verzeker u, dat ik 'er my zelf zeer gaerne gantsch en geheel, en naakt en bloot afgeschildert zou hebben. In dezer voegen ben ik zelf, waarde Lezer, de stoffe van mijn boek: 't is geen reden dat gy uw tijt in zulk een beuzelachtig en ydel onderwerp besteed. Vaar wel dan. Uit Montaigne, op d'eerste van Lentemaant, 1580.

Kort Verhaal , over 't Leven van MICHEL, Heer van Montaigne, uit zijn eige Schriften getrokken.

Michel van Montaigne was in ordening van geboorte de derde van zijns vaders kinderen , die hem in opvoeding aan lieden van de slechtste staat gaf , om hem eerder aan de genen , die hem zouden kunnen behoeven , te verplichten , en te verbinden , dan aan de genen , die hy van node kon hebben. Hy zond hem ook , van de wieg af , ter opvoeding in een arm dorp van de zijnen , en hield hem daar zo lang , als hy een voedster behoefde , ja noch langer , en deé hem in de laagste en gemeenste staat van leven opbrengen. Daar in hy zich zo wel naar de soberheit en strengheit schikte , dat men in zijn kiintsheit voornamelijk moeite heeft gehad met zijn weigering van zodanige dingen te verbeteren , die men in dusdanige jaren meest bemint , als suiker , konfituren , en suikergebakken.

De Grieksche en Latynsche taal is zonder twijffel een treffelijke en grote vergiering : maar men koopt de zelfde heden te dier. Zijn vader dan , onder de geleerde en verstandige lieden zo naerstiglijk , als enig mensch kan doen , naar 't beleit van een uitsteekende onderwijzing gezocht hebbende , wierd van deze ongelegenheit , die de gewoonte meebrengt , bericht : en men zeide tot hem , dat deze langwijghheit , die wy besteden in de talen der oude Grieken en Romainen te leren , de welken aan hem niets kosten , d'enige oorzaak was , die ons verhinderde tot de grootmoedigheid en kennis , die daar in was , te geraken. Zo veel is 'er af , dat de middel , die hy vond , om deze ongelegenheit te voorkomen , van dat hy deze zijn zoon , zelfs voor d'ontbinding van zijn tong , en eer hy een woort kon voortbrengen , ter opvoeding by een Duitscher bestelde , die sedert een vermaart Genesmeester in Frankryk is gestorven , en die , hoewel onkundig in de Fransche taal , echter in de Latynsche zeer wel geoeffent was. Deze dan , die hy enkelijk hier toe had ontboden , en die dier genoech onderhouden wierd , had hem geduriglijk aan de hant. Hy had noch by hem twee anderen van minder wetenschap , om hem te volgen , en d'erste te verlichten , die niet anders , dan in de Latynsche

sche taal ; tot hem spraken. Wat het overige van 't huis aangaat, 't was een onverbreekelijke regel, dat noch zijn vader zelf, noch zijn moeder, noch knecht, noch dienstmeit in zijn tegenwoordigheid spraken, dan zo veel Latynsche woorden, als yder geleert had, om met hem te tuilen. 't Is wonderlijk wat vrucht yder daar af genoot. Zijn vader en moeder leerden 'er Latijn genoeg, om hem te verstaan, en bequamen 'er zo veel af, als aan hem genoeg was, om in de noot te gebruiken ; gelijk ook d'andere huisgenoten, die engeliker aan zijn dienst gebonden waren. Kort, zy latynden in dier voegen, dat het tot aan de dorpen daar omtrent deurvloede, daar noch veel Latynsche benamingen van hantwerklieden en gereetschappen zijn, en een vaste voet hebben bekomen. Wat Montaigne zelf aangaat, hy was meer dan zes jaren oud, toen hy noch zo weinig de Fransche, of Perigordynsche, als d'Arabische, verstond : en hy had zonder kunst, zonder boek, zonder letterkunde, zonder bezonder onderwijs, zonder roede, en zonder tranen het Latyn zo zuiver geleert, als zijn schoolmeester het wist ; want hy kon het niet gemengt of gebrabbelt hebben. Indien men aan hem, volgens het gebruik der scholen, tot een proef een Thema wilde geven, zo moest men een in quaad Latyn aan hem verschaffen, om de zelfde in goed Latyn te stellen, in plaats dat men aan d'anderen zulks in hun moedertaal voorhoud. Ja Nikolaas Grouchi, die *de Comitibus Romanorum* heeft geschreven, Wilhelm Gerente, die Aantekeningen op Aristoteles heeft gemaakt, Georgius Buchananus, deze grote Schotsche Dichter, en M. Antonius Muretus, die van Frankryk en Italiën voor de beste Redenaar van zijn tijd erkent word, zijn huisselijke Leermeesters, hebben dikwijls tot hem gezegt, dat hy in zijn kintsheit deze taal zo vaerdig en gereet had, dat zy schroomden hem met de zelfde aan te spreken.

Wat de Grieksche taal aangaat, zijn vader nam voor de zelfde door kunst aan hem te leren, maar op een nieuwe wijze, en als uit spel en oefening. Zy speelden en deunden met hun buigingen der namen, als de genen, die door zekere reken-speelen de rekenkunst en meetkunst leren. Want onder andere dingen was hem geraden dat hy aan deze zoon niet door een gedwonge wil, maar uit zijn eige lust en begeerte de plicht en wetenschap zou doen smaken ; en in alle zachtigheid en ongepraamtheit, zonder strengheit en dwang, zijn ziel verheffen : ik zeg tot zodanige overmaat, dat men, om dat enigen achten dat de kinderen 's uchtens ylings wakker te maken, en hen eenklaps met geweld uit de slaap te rukken, daar zy dieper

in gedompelt leggen , dan wy , schadelijk voor hun tedere harsfenen is , en de zelfden ontroert , dat men , zeg ik , hem door de klank van enig zanggereetschap moest wakker maken , en dat hy altijd een had , die dit dee.

Maar gelijk de genen , die van een verwoede begeerte tot genieting geparft worden , zich van alle raden laten overreden ; deze goede man , ten hoogfte vrezende in een zaak te missen , die hem zo zeer ter harten ging , liet zich eindelijk tot het gemeen gevoelen voeren , 't welk , gelijk de kraanvogels , altijd de genen volgt , die voorgaan , en voegde zich naar de gewoonte , zonder de genen langer by hem te houden , die deze eerste onderwijzingen , de welken hy uit Italiën gebracht had , aan hem hadden gegeven ; en hy zond zijn zoon , toen omtrent zes Jaren oud , naar het School van Guyenne , dat toen zeer bloeide , en het beste van Frankryk was. Men kan naauwelyks uitspreken hoe grote vlijt hy daar besteedde , zo in bezonder Leermeefters voor hem te verkiezen , die hem in zijn kamer zouden onderwijzen , als in alle d'andere omftandigheden van zijn opvoeding , in de welken hy veel bijzondere middelen , tegen 't gebruik der scholen , onderhield : maar 't was en bleef echter school. En deze zijn ongewone onderwijzing diende hem nergens anders toe , dan om hem voort d'eerfte scholen te doen overfchrijden. Want hy , met zijn dertien Jaren uit het school komende , had zijn loop daar in afgedaan.

Hy troude in d'ouderdom van drieëndertig jaren , hoewel hy , volgens zijn voorneemen , gefchuwt zou hebben de wijsheit zelve , zo zy hem begeert had , te trouwen. Maar wy hebben 't goet te zeggen ; de gewoonte , en 't gebruik van 't gemeen leven vervoeren ons , en slepen ons mee. Het meeste deel onzer werken word naar 't voorbeeld , en niet door verkiezing , beleid. Hy wierd'er echter niet eigentlijk toe genodigt : men leide'r hem toe ; en hy wierd'er door vreemde voorvallen toegebracht. En zeker , hoe wulps men hem hield , hy heeft de wetten van 't huwelyk strengelyker onderhouden , dan hy belooft , en verhoopt had.

Zijn vader beval Montaigne aan hem , als d'oudste van zijn zonen , en voorzeide dat hy 't tot niet zou brengen , uit oorzaak van zijn aart die zo weinig huiffelyk was. Hy bedroog zich daar in : hy heeft'er geleeft , gelijk hy 'er in gekomen was ; docheen weinig beter : maar echter zonder ampten en bedieningen. Voorts , hoewel het geval hem geen geweldig en bovengewoon ongelijk aangedaan heeft , het heeft ook geen gunst aan hem

hem bewezen. Al 't geen , dat'er van des zelfs geschenken tot zient was , had'er voor hem geweest , ja zelfs voor hondert jaren. Hy heeft geen wezentlijk en valt goet in 't bezonder genoten , 't welk hy aan de mildadigheid van 't geval was verplicht. Het bewees aan hem enige ydele gunsten , zonder wezen , en die in eer en naam bestaan. Het verkreeg voor hem de halsbant van S. Michiels Orde , daar naar hy , jong zijnde , zo zeer , als naar enig ander ding , getracht had ; dewijl de zelve toen een zeer uitstekende eerbewijs van de Fransche Edeldom was , en zelden gegeven werd. Maar in alle deze gunstbewijzen was 'er geen , gelijk hy zegt , die zo wel met zijn aart en genegenheit overeen quam , als een openbare en bondige Brief van 't Roomsche burgerrecht , dat met alle heusche mildadigheid , in een reis , die hy naar Romen deê , aan hem geschonken werd. Deze Brief van dit Burgerrecht staat in 't derde Boek.

Mijn Heren van Bordeaus verkozen hem tot Mayre van hun stat , terwijl hy verre buiten Frankryk , en te Romen , en noch veerder van zodanige gedachten af was. Hy weigerde zulks : maar men zeide hem dat hy qualijk deê , dewijl des Konings bevel ook daar byquam. Zijn vader had ook eertijts de zelve waerdigheid bekleed. Dit is een ampt , 't welk zo veel te treffelijker behoort te schijnen , om dat het geen ander inkomst en winst heeft , dan d'eer van zijn uitvoering en bediening. Het duurt twee jaren : maar kan , door een tweede verkiezing , verlangd worden ; 't welk zelden gebeurt. Het gebeurde echter aan hem , schoon zulks niet meer dan twee malen , enige jaren geleden , gebeurt was , te weten aan mijn Heer van Lansak , en onlangs te voren aan mijn Heer van Biron , Maarschalk van Frankryk , in welks plaats hy volgde : en hy liet de zijne aan mijn Heer van Matignon , ook Maarschalk van Frankryk , vermaart om zulk een treffelijke bystant. Alle de kinderen , die hen geboren wierden , storven by de voedster , behalven Leonoor , een enige dochter , die dit ongeval ontsnapte ,

Hy gaf zijn Proeven voor d'eerste maal uit in 't vijftienhonderentachtigste Jaar ; in welke tijt de gemene gunst een weinig meer stoutheit aan hem gaf , dan hy verhoopte. Hy heeft 'er sedert bygevoegt ; maar niets in verändert. Zijn Boek bleef altijt het zelve , behalven naar mate dat men 't vermeerderde. Hy gaf aan zich zelf de macht van iets daar by te voegen , op dat de Koper niet met lege handen zou wechgaan.

Hy was sterk en gedrongen van gestalte ; niet yet , maar vol van

aan-

aangezicht ; getempert tuffchen blijgeestig en droefvaardig ; tamelijk bloetrijk en heet , sterk en wakker van gezondheid , die zelden door ziekten ontroert en gefteurt wierd , zelfs tot hoog aan d'ouderdom , toen hy begon van de fteen , en van de darmpijn gequelt te worden. Voorts , hy was zeer hardnekkig in de haat en verachting van de lering der geneesmeesters , van de welke hy een overgeerfde afkeer had. Zijn vader had vierënzeventig , zijn grootvader negenënzestig , en zijn overgrootvader byna tachtig jaren geleefd , zonder enige geneesmiddelen gefmaakt te hebben.

Hy ftorf in 't vijftienhonderttweentnegentigfte jaar , de dertiende van Herftmaant , zeer volftandiglijk , en als een Wijsbegerige , toen hy negenënvvyftig jaren , zes maanden , en elf dagen oud was , en wierd te Bordeeus , in de kerk van een Ordening van S. Antonius begraven , die nu aan de Feftillantynfche Ordening is gegeven , daar zijn gemalin , Françoife de la Chaffaigne , een treffelijk graf voor hem heeft doen oprichten.

De

BLADWYSER,

Van d'Inhoud der Hoofddeelen op de
Proeven van Montaigne.

E E R S T E B O E K.

Eerste HOOFDDEEL.

*Door verscheide middelen geraakt
men tot een gelijk einde.*

GRamschap door dapperheit gestuit ;
voorbeelden hier af in Eduard van
Wallis , en Schanderbeg : gelijk
ook door betoning van uitsteekende liefde.
Grote wreetheit van Dionysius , en won-
derlijke grootmoedigheid van Fyton ; en
ook van Zeno voor de Mamertynen. Woe-
de en beesteljkheit van Alexander de
Groot , tegens Betsy grootmoedigheid. 1

Tweede HOOFDDEEL.

Van de Droefheit.

Overgrote droefheit neemt de spraak
wech : Voorbeelden hier af in een Koning
van Egipten , in een Fransch Edelman ,
en in Niobe ; en is oorzaak van de doot van
een Duitsch Heer. Overgrote blijfchap
veroorzaakt somtijts de doot : verscheide
voorbeelden daar af : Schaamte oorzaak
van Diodorus doot. 4

Darde HOOFDDEEL.

*Onze genegentheden vervoeren ons
buiten ons zelveu.*

Bekommering voor 't aanstaande een do-
sing. De wijsheit met het tegenwoordige
te vreden. Men is gehoorzaamheit aan
de Koningen verplicht : maar men heeft
vryheit om van hen , na hun doot , de waar-
heit recht uit te spreken. Vrymoedigheid
van twee krijgsliden tegen Nero. Mis-
bruik der Lacedemoniers in hun Koningen
na hun overlijden te prijzen. Of de doden
gelukkig genoemt mogen worden. Een
dode als levendig geëert. Eisching der
doden by d'oude Grieken voor een bewijs
van de nederlaag geächt. Voorbeelden
van zodanigen , die de schrik voor hen tot
na hun doot wilden doen duren. Groot-
moedigheid van de Ridder Baijard. Eer-
lijke schaamte van Kaizer Maximiliaan.
Onnutte verzorging in 't lighaam na de
doot. Schrikkelijke ondankbaarheit der
Atheners aan hun krijgsöversten , en de
schade , hen daar door overgekomen. 7

Vierde HOOFDDEEL.

*Hoe de ziel haar tochten en driften
op valsche voorwerpen ontlast , als de
waren haar ontbrecken.*

B

Wy

Wy vatten 't in 't gemeen verkeerdelijk op 't geen, daar op het niet gevat moer worden. Bion bespot de gewoonte van 't hair uit te trekken. Uitsrekking van onze wreeklust tot onbezieldde dingen: voorbeelden hier af in Xerxes, Cyrus, Kaugula en Augustus. 13

Vijfde H O O F T D E E L.

Of d' Overste van een belegerde plaats uit zijn vesting mag gaan, om in gesprek te treden.

D'oude Romainen vijanden van bedroch en verraat; voorbeelden daar af: gelijk ook d'Atheners. Loffelijke gewoonte der Tarnaters, en oude Florentynen. Of het geborloft is dat een Plaatsvoocht van een belegerde vesting buiten tred, om met de vijant te spreken: somtijts ja, en somtijts neen. Beide door voorbeelden bevestigt. 15

Zefte H O O F T D E E L.

De zijt der gesprekken met de vijant gevarelijk.

't Is zorgelijk zich op de beloften der vijanden te vertrouwen. Voorbeelden daar af in L. Emilius Regillus, Kleomenes, en de stat Kasilinum, Kapua, en meer anderen. Loffelijke middel van de verwinning te bekomen. 18

Zevende H O O F T D E E L.

't Ooggemerk, en de mening oordeelt van onze werken.

Hoe het te verstaan is dat de doot ons

van alle onze verbintenissen ontflaat: voorbeelden hier af in Hendrik, Koning van Engelant, in Egmont en Hoorn. Hoe lang men gehouden is het vertroude geheim te houden. Misdrijf der gener, die na hun overlijden hun quade wil openbaren. 20

Achtste H O O F T D E E L.

Van de Ledigheid.

Vertoning van de schadelijkheit, die de ledigheid des geests voortbrengt. 21

Negende H O O F T D E E L.

Van de Leugenaars.

Sterke geheugenissen en zwakke oordelen gaan dikwijls te zamen. Nuttigheden van een zwakke, en gebreken van een vaste geheugenis. Een leugenaar moet een vaste geheugenis hebben, en kan zwarelijk zijn leugenen gevoeghelijk uitvoeren. Voorbeelden hier af in twee gezanten. 22

Tiende H O O F T D E E L.

Van 't vaerdig of langzaam spreken.

Langzaamheit in 't spreken goet in de Prediker; en vaerdigheid in de Voorspraak. Een strijdig voorbeelt bygebracht. Voorbeelt van wonderlijke vaerdigheid. Welke werken naar de lamp stinken. 27

XI. H O O F T D E E L.

Van de Voorzeggingen.

Wighelaten van de Christenen afschafft.

schafft. Schadelijkheit van 't aanstaande t'onderzoeken: voorbeeld hier af. Oorsprong van de voorzeggung onder de Toskaners. Platoos gevoelen van de kuwelijken. Ydelheit der voorzeggungen, van de welken twee, die wonderlijk zijn, bygebracht worden. Schrandere geesten, die ledig zijn, hebben bequaamheit om te verdichten. Wat Sokrates geweest heeft. 29

XII. HOOFDDEEL.

Van de Stantvastigheit.

Beschrijving van de stoutmoedigheit en stantvastigheit. Wijken is somtijts nut en vorderlijk. Voorbeelden daar af. De gezwintheit van 't geschut onvermijdelijk; hoewel twee voorbeelden hier af bygebracht worden, die men aan 't geval moet roetigenen. De Stoische Wijze in d'ontroerenissen beschreven. 32

XIII. HOOFDDEEL.

Plechtelijkheid in de samenkomst van Koningen.

Plichtten der Edelingen in malkander te bezoeken; en d'ydelheden daar af. Plechtelijkheden der Vorsten anders, dan in de gemene Edelingen, door twee voorbeelden bevestigt. Der zelfder al te naaukeurige onderhouding lastig, en de matighe nut. 35

XIV. HOOFDDEEL.

Men word gestraft, om dat men een plaats zonder reden hardnekkiglijk verdedigt.

Bepaling van de dapperheit, die verscheiden van de hardnekkigheit is. Voorbeelden van enigen, om hun hardnekkigheit gestraft. Wie 't oordeel daar af aan zich trekr. Verwaande opëiffching der oostersche Vorsten. 36

XV. HOOFDDEEL.

Van de straf der Blohartigheit.

Blohartigheit moet eerder met schaamte en schande, dan met de doot gestraft worden. Voorbeelden hier af. Wanneer zy met de doot te straffen is. 37

XVI. HOOFDDEEL.

Een streek van enige gezanten.

Wy spreken gemeenlijk van 't geen, daar af wy geen kennis hebben: voorbeelden hier af in verscheide voortreffelijke mannen. Yder in 't geen, daar af hy kennis heeft, te vertrouwen. Of gezanten her geen, dat hen voorvalt, ten deel aan hun meesters mogen berichten. Eenvoudige gehoorzaamheit best voor de Vorst. Brede macht der gezanten in hun ampt dienstig. 39

XVII. HOOFDDEEL.

Van de Vrees.

Grote kracht, en vreemde uitwerking van de vrees: verscheide voorbeelden daar af. Zy overtreft alle d'andere hartstochten; door 't voorbeeld van Pompejus doot bevestigt. Zy is onverdragelijker dan de doot. Ydele schrik te Karthago, en zijn wonderlijk vermogen. 42

XVIII.

XVIII. HOOFDDEEL.

Dat men niet van onz geluk moet oordeelen, dan na onze doot.

Onzeekerheit en verandering der menschelijke dingen; door de voorbeelden van verscheide grote mannen bevestigd. 't Geluk des levens, waar in het bestaat. De dag van onze doot oordeelt van onz leven. Verscheide voorbeelden. 44

XIX. HOOFDDEEL.

Dat filosoferen, of wijsheitbe-trachten is te leren sterven.

De wellust het doelwit van de deucht; wat het betekent. De verlichting van de doot een voorname weldaat des deuchts. De doot onvermijdelijk, en zijn vrees ydel. Doot een rampspoedig woort by de Romeinen. De doot overvalt ons op verscheide wijzen; voorbeelden in verscheide Groten. Pijnlijke gedachten tegen de doot onnut. Nuttigheit van de kloekmoedige gedachten daar tegen. Voorbereiding ter doot nootzakelijk. De doot niet zolastig, als hy schijnt. Sokrates geestige antwoord. De doot te bewenen is dwaasheit; en hy is een deel van d'ordering des werrelts. Niemand heeft over de doot te klagen. Waarom de doot met bitterheit vermengt. Verscheidenheit van de gedaanten des doots; waar uit zy spruit. 46

XX. HOOFDDEEL.

Van de kracht der Inbeelding.

Voorbeelden van krachtige inbeelding

in verscheide lieden; en de wonderlijke werkingen daar af. Onze leden werken dikwijls zonder, ook tegen onze wil. Nutte inbeelding in de zieken van de werking der geneesmiddelen. De kracht van d'inbeelding heeft ook in de beesten plaats. Verscheide voorbeelden daar toe bygebracht. Treffelijke overwegingen, die tot de Historien, en tot der zelfder beschrijving behoren. 60

XXI. HOOFDDEEL.

Het voordeel van d'een is de schade van d'ander.

Demades vonnis tegen een, die de toestel tot de begiaffenissen verkocht; oordeel daar over. De winst van d'een spruit uit de schade van d'ander. Yder jaagt voornamelijk naar zijn bezonder nut. 69

XXII. HOOFDDEEL.

Van de gewoonte van een aangename wet niet lichtelijk te veranderen.

Kracht van de gewoonte in spijsen van verscheide ongedierten onder verscheide volken. Zy maakt het verstant stomp, en de moejelikheden verdragelijk. Gewoonte van te bedriegen van de kintsheit af te verbannen. Wonderlijk verhaal van twee wanschepsels. Vreemde eerbewijzingen. Vreemde gewoonten van verscheide volken. Kracht van de quade gewoonte. Ongevoonte schijnt tegen de natuur. Dubbelde wetten, wat zy zijn. Gewoonte maakt de dingen eerlijk. Gewoonte wetten niet lichtelijk te veranderen; voorbeelden daar af. Nieuwigheden schadelijk en gevaarlijk voor d'aanheffers, die niet vry van verwaantheit zijn. Gehoorzaam-

zaamheit aan d' Overigheid een bewijs van de Christelijke Godsdienst. Gods bovengewone werken voor wonderdaden t'achten. Deurdringende nieuwigheit tegen te staan gevaarlijk. Al te stip op de wetten te staan somtijts schadelijk: voorbeelden hier af. 70

XXIII. HOOFDDEEL.

Verscheide gevolgen van een zelfde raas.

Aanslag tegen een Vorst in Frankryk ontdekt, en goedertierentlijk vergeven. Ander voorbeeld hier af in Augustus aan Cinna. Dit wel, en 't voorgaande qua-lijk gelukt. Montaignes afkeer van geneesmiddelen. Macht van 't geval in veel din- gen. In alle twijffelachtigheden moet men 't eerlijke verkiezen. Samenzwering met straffen te voorkomen is onnut. Verdachtheit van belaagt te worden erger dan de doot; voorbeelden hier af in Dion, en Alexander. Voorbeelden van wonderlijk vertrouwen in Skipio, in een Koning van Frankryk, en in Cesar. Hoe de beroerten van 't oproerig volk gestilt moeten worden. Verkeert uitval daar af. Middelen, van Cesar aangewend, om vijanden tot vrienden te maken, en van Dionysius, om alle belagingen tegen hem te voorkomen. Rampzalig voorbeeld van de verwarelo- zing van een berichte samenzwering. 84

XXIV. HOOFDDEEL.

Van de Kindermeesterlijkheit.

De naam van Kindermeester gehaat. Naam en oorzaak daar af. Waar in de Wijsbegeerte bespot. Wijsbegeerigen in hun toetsel by Archimedes geleden. Geef-

tige antwoord van Krates en Heraklitus. Thales schranderheit. D'ouders zijn yverig in hun kinderen geleert, maar niet in hen verstandig te maken. Wetenschap moet in 't hart, niet in de boeken, ge- plaast worden. Lukullus een groot Veit- overste door de letteren. Onze eige krachten verzwakt door op anderen te ste- nen. Verscheide Kunstenaars met recht bestraft. Dwaasheit der waanwijzen. Lof van Adrianus Turnebus. 't Oordeel moet met de geleertheit verzet zijn. Ver- keert gebruik der geleertheit. Treffelij- ke onderwijzing der kinderen by de Persia- nen, en by de Lacedemoniers. Geleert- heit maakt het gemoed slaau en week: ver- scheide voorbeelden daar af. 93

XXV. HOOFDDEEL.

Van d' onderwijzing der kinde- ren, aan Mevrouw Diane de Foix, Gravin van Gurfon.

Grote liefde der ouders tot hun kinde- ren, hoedanig zy ook zijn. Slechte staat der hedendaagfche wetenschappen. Voor- treffelijkheid der oude boven de nieuwe Schrijvers. Dwaasheit in 't verrijken van eige schriften uit die van anderen. Geesti- ge werken, uit andere Schrijvers te zamen gehaalt. D'onderwijzing der kinderen lastig. Hoedanig een leermeester te ver- kiezen. Verscheide lessen tot onderwij- s. Grote achting van iemand tot Aristoteles. Winst der leeroeffeningen. Beschrjving van de Wijsbegeerte, naar Plato. Be- zoek der vreemde landen zeer dienstig tot d'onderwijzing. 't Is niet nut de kinderen in de schoot van hun ouders op te voeden. Men moet van zijn kintsheit af de waarheit omhelzen. Wat nut de Historien te halen is. Geschriften van Livius en Plu- tarchus.

rarchus. De Wijze overal t' huis. De werrelt onz leerboek. Van de knoften en wetenschappen. Vrolijkheit der Wijsbegeerte. De deucht is niet zwaar te maken. Hoe lang men leren moet. Aristoteles onderwijs aan Alexander. Fransche wijsheit. Staat van de scholen. Wonderlijke natuur van Alcibiades. De leerling moet zaken, geen woorden alleen, leren. Geestige redenen van enigen. De Redenkunst bespot. Onderscheit in de redenen der Atheners, Lacedemoniers, en Kreters. Tooneelspeelders geprezen.

103

XXVI. HOOFTDEEL.

't Is zorheit het ware en valsche naar onze genoegzaamheit te meten.

Beschrijving van 't geloof. Wy moeten niet roekeloos in 't oordeelen zijn. Verkeert oordeel spruit dikwijls uit onkunde. Roekeloosheit in de dingen onmogelijk 't oordeelen. Vreemde voorbeelden van dingen, die, schoon verre gebeurt, echter voort geweten worden. Onze verwaantheit in 't oordeelen. Hoe schadelijk toegeeven somtijts is. D'eer en nieuwsgierigheid geesfels van de ziel.

132

XXVII. HOOFTDEEL.

Van de Vrienschap.

Lof van Estienne de la Boitie, en van zijn schriften. Volmaakte vrientschap tusschen hem en Montaigne. Waarde van de volmaakte vrientschap; en hoe wijt zy zich uistrekt: voorbeeld van Aristippus. Onderscheit tusschen liefde en vrientschap, tot de welke de vrouwen onmach-

tig zijn; en tusschen de gemene en volmaakte vrientschappen. Geschrift van de la Boitie. Treffelijk voorbeeld van volmaakte vrientschap, die op reden moet gegront zijn. Chilons en Aristoteles redenen van de vrient. Aanmerkenswaardig voorbeeld van vrientschap is armoede. D'ondervinding de beste oordeelster; voorbeeld hier af. 't Verlies van een vrient zeer groot. Nieuwe lof van Estienne de la Boitie.

136

XXVIII. HOOFTDEEL.

Opdracht van zekere Gedichten aan Mevrouw van Grammont, Gravin van Guiffen, en der zelfder aanprijzing.

147

XXIX. HOOFTDEEL.

Van de Matigheid.

Deucht verändert door overmaat in zonde. Voorbeeld van Pausanias moeder, en van Posthumus, in hun kinderen te doden, des verworpen. Geestige trek van d'oorzaak des verbods van 't huwelijk tusschen namagen. Hoedanig de geneuchten in 't huwelijk behoren te zijn. Voorbeeld van Zenobia. Hoe verre de wijven der Koningen van Persien in de maaltijden toegelaten. Treffelijke antwoord van Perikles aan Sofokles. Gallio verändert zijn straf in geneucht. Amurats offering van menschen. Deze gewoonte zeer gemeen in de nieuwe werrelt. Grote macht des Konings van Mexiko. Vreemt gezantschap en geschenken aan Kortez.

XXX. HOOFTDEEL.

Van de Kannibalen.

Platoos verhaal van 't Eiland Atlantida, en

en

en van de grote macht der Koningen van dat gewest. 't Is niet waarschijnlijk dat Amerika aan Europa vast geweest heeft. Aristoteles verhaal van nieuwe landen. Wie de bequaamsten zijn om ware getuigenissen te geven. Beschrijving van zeker slach van Wilden, en hun zeden, gewoelens, strijden en verwinningen. Trefselijke voorbeelden in Leonidas en Ischolas. Gesprek met enigen van de Wilden in Frankrijk. 152

XXXI. HOOFDDEEL.

Dat men zich soberlyk moet bemoejen met van de goddelijke bevelen t'oordeelen.

In welke dingen het bedroch geplaatst is. Gewoonte der Indianen van de zon aan te bidden. De Godsdienst der Christenen, moet niet naar d'uitgangen geoordeelt worden; verscheide voorbeelden, hier toe dienstig. 154

XXXII. HOOFDDEEL.

Dat men de wellusten, in vergelijking van 't leven, moet vlieden,

Senekaas raat aan Lucilius van, zelfs in voorspoet en weelde, het leven te verlaten. Hilarius dochter op de gebeden van haar vader uit de werrelt gehaalt; gelijk ook zijn gemalint. 166

XXXIII. HOOFDDEEL.

Het geval word dikwijls in 't spoor van de reden gevonden.

Wonderlijke werking van 't geval, in

zeker vergift tegen de wenger zelf te keren. De Heer van Licques, door d'Estrés, zijn medevrijer, gevangen, van zijne bruit vry gebeden. Verhaal van verscheide vreemdigheden in de bouwung en verkiezing van Konstantinopolen, in de verovering van verscheide steden, in Jafons genezing, Protogenes schildering, Isabellaas landing, in Timoleons moordenaars te beletten, en in een vader en zoon, beide verwezen, die malkander doden. 167

XXXIV. HOOFDDEEL.

Van 't gebrek der burgerlijke huishouding.

Een bescheide plaats voor yder, die iets behoefde, zou zeer nut zijn. Lilius Giraldus, en Sebastiaan Kastellio van ongemak gestorven. Ordening in de huishouding van Montaignes vader. 170

XXXV. HOOFDDEEL.

Van 't gebruik van zich te kleden.

Gewoonte van enige volken van naakt te gaar. De natuur heeft genoeg van klederen verzorgt. Voorbeelden hier af van volken, die in koude landen wonen. Geestige streek van een zot van Florence. Mallinissa en Severus alrijt blootshoofds. Waarom de harstspann der Egiptenaren harder, dan die van de Persianen. Felle winter, daar in de wijn vriest, en by brokken uitgedeelt word. Ongemak der Grieken door het sneeu. Vruchtboomen in de winter begraven. Veelvoudige kleding des Konings van Mexiko. 171

XXXVI. HOOFDDEEL.

Van de jonge Kato.

De dingen moeten naar waarheit, en niet naar eens anders zwakheit geschat worden. Toewijzing van de roem der dapperheit onder de Grieken, in de strijt tegen Mardorius. Wy stellen onze roem in d'Ouden te berispen, schoon zy lofwaerdig zijn. Lasteringen tegen de jonge Kato, hoewel hy tot een voorbeeld onder de menschen gestelt mag worden. Lof van enige Dichters aan hem. 174

XXXVII. HOOFDDEEL.

Hoe wy om een zelfde zaak wenen en lachen.

Verscheide voorbeelden van zodanigen, die de doot van hun vijanden beweent hebben: namelijk Antigonus, René van Lotteringen, de Graaf van Montfort, en Julius Cesar. Dat wy om een zelfde zaak wenen en lachen, word met verscheide voorbeelden bewezen: te weten van Nero, in zijn moeder te doden, van Xerxes in zijn heikrachten t'aanschouwen, en van Timoleon, in zijn broeder gedoot te hebben. 178

XXXVIII. HOOFDDEEL.

Van d' eenzaamheit.

Wy trachten deurgaans uit eige belang naar de gemene ampten. Gezelschap der bozen rampspoedig. Voorbeelden van Bias, Albuquerke, Charondas en Antisthenes. De bestiering van een huisgezin en Raat malkander enigins gelijk. Men moet

zich van 't quade ontlasten. Ware goederen, van de welken men zich moet verzorgen. Voorbeelden in Stilpo, Antisthenes, en de Bisschop Paulinus. Men moet zich tegen 't verlies der aardfche goederen voorbereiden. Vertrek in eenzaamheit, en de nuttigheit daar af: alle menschen daar toe niet bequaam. Uittrekking van de naturelijke nootzakelijkheid. Bezigheden van 't eenzaam leven, hoedanig zy moeten zijn. Eigenschap van d'eenzaamheit, die uit godvruchtigheit voortkoomt. Bezigheid in de boeken, en hoedanig de zelfde behoort te zijn. Raat van de ware Wijsbegeerte in zich te vertrekken, uit Senekaas geschriften ghaalt. 181

XXXIX. HOOFDDEEL.

Aanmerkingen op Cicero.

Eerzucht van Cicero en Plinius in hun brieven. Terencius spelen, door wie geschreven. De Groten konnen geen lof uit gemene dingen scheppen: voorbeelden in Alexander, Filippus, Isikrates en Hmenias. De Wijsbegeerte en deucht tot alle trappen en staten dienstig. Voortreffelijkheid van Epikurus en Senekaas Brieven. Verscheide aanmerkingen op brieven te schrijven. 191

XXXX. HOOFDDEEL.

Dat de smaak van 't goede en quade voor een groot deel van de waan, die wy'er af hebben, afhangt.

Wy worden door de waan van de dingen gepijnigt. Verscheide gevoelens van de doot. Voorbeelden van de genen, die de zelfde veracht hebben. Vrouwen in Indiën, die met hun mannen sterven. Voorbeelden van de zodanigen, die de doot

doot met een verwoede begeerte hebben gezocht. Schrikkelijke wreetheit der Portugezen tegen de Joden; en de gruwelijke woede van deze lesten. Onderwijs van Pyrho door een varken, om 't gevaar te verächten. Possidonius verächt de pijn. De zinnen de rechters van de pijn, die in de door voornamelijk gevreesd word, en echter een steun van de deucht is. De ziel veranderlijk. De pijn dikwijls naar de waan gevoelt. Voorbeelden der gener, die de zelfde verächt hebben. De doot van kinderen geduldiglijk geleden. Driederhande staat van Montaignes leven, door hem zelf voorgestelt. In zorgeloosheit te leven zeer gemeen aan de menschen. Geld moeilijker te bewaren, dan te verkrijgen. Gierigheid meest belachelijk. De ziel alleen meesteres van haar goet of quaat.

196

XXXXI. HOOFDDEEL.

Van zijn achting niet mede te delen.

De zorg voor d'eer en achting overtreft alles; en zy kan niet meê-gedeelt worden. Eige eer verächt, om die van anderen te bevorderen; voorbeelden daar af. Vrouwen in de Pairschappen ontvangen; en hun recht. Kerkelijke Paits gehouden de Koning van Frankryk in zijn oorlogen te verzellen.

212

XXXXII. HOOFDDEEL.

Van d'ongelykheit, die tusschen ons is.

Daar is grotter onderscheit tusschen mensch en mensch, dan tusschen mensch en beest. Waar naar de mensch geschat moet worden. De Koningen van Thra-

cien waar in van d'andere menschen onderscheiden. De schatten maken niemant gelukkig. Belijdenis van Alexander en Antigonus van hun gierigheid. Seleukus gevoelen van de last der heerschappij. Elendige staat der Koningen bredelyk afgebeeld. Grote vryheit der Edelen in Frankryk. De Koningen moeten de ware vrientſchap derven. Dioklecianus voorbeelt van een nederige staat te verkiezen. Anachasis treffelyk gevoelen van een gemene Staat. Pyrrhus erzucht door Cyncas zoetelyk aangewezen.

214

XXXXIII. HOOFDDEEL.

Van de Prachtwetten.

De Vorst moet boven alle anderen de prachtige drachten schuwen. Zijde stoffen in 't Hof van Frankryk verächt. Zeleukus geestigheid in zijn wetten te maken, om de pracht zijner burgers te regelen. De wijze van 't Hof een gemene regel. Platoos gevoelen van de schadelijkheit der nieuwigheden. Alle verandering grote lijks te vrezten.

223

XXXXIV. HOOFDDEEL.

Van 't slapen.

Hoe de Wijzen hun hartsrochten moeten gebruiken. Voorbeelden van Alexander, Kaizer Otho, Kato en Augustus, die in hun eige gewichtigste zaken gerustelijc hebben geslapen. Slaap van de Jonge Marius, in 't uitterste punt van de strijt, waar uit gesproten. Perfeus gedoor door beletting in zijn slaap.

225

XXXV. HOOFDDEEL.

Van de strijt van Dreux.

Beschuldiging tegen Guise in de handel van zekere veltslag. Voorbeeld van gelijke handel in Filopemen, die daar door de verwinning bekooft. Agestilus weigert diergelijk voorbeeld in een strijt tegen de Beoiciers, en moet het echter daar na aanneemen, zonder nochtans zijn vijanden te kunnen verstaan. 227

XXXVI. HOOFDDEEL.

Van de Namen.

In zeker gastaal de tafels naar de namen gedeelt, en de spijzen naar de gelijkheit der letters opgedischt. Dienstigheid van een gemakkelijke naam. Verhitte jongelingen door verandering van toon gestilt. Verkeerde waan van d'oude namen. Verwarring der namen, uit verandering van staat spruitende. Ydele roem op hoge afkoomst gevoeghelijk bespot. Onzeekerheit der wapenen; en ydelheit der eernamen. Verandering van namen en bynamen. 't Lof der overledenen een prikkel voor de levenden. 228

XXXVII. HOOFDDEEL.

Van d'onzeekerheit onzes oordeels.

Waar uit het spruit dat men 't gebrek, en de verwinning niet wel gebruikt. Voorbeelden hier af. Voorzichtigheit van d'andere zijde van node, om zijn verwinning wel te vervolgen; met voorbeelden bevestigt. Kostelijke wapenen vorderlijk, en ook schadelijk, Scheldreedenen doen

somtijts voordeel, en somtijts schade; door voorbeeldingen aangewezen. Of een Veltoverste zich in een veltslag verborgen en onbekent moet houden; en of het beter is de vijant staandevoets te verwachten, of hem aan te vallen. Overweging van Koning Franciscus, in Kaizer Karels heir in zijn lant te verwachten. Voorbeelden van verscheide uitvallen van dusdanige gelijke zaken. 233

XXXVIII. HOOFDDEEL.

Van de Paerden.

Opnoeming van verscheide stach van paerden. Wakkerheit van Cesar en Pompejus te paert. Ongemene paerden van Alexander en Cesar. Handel der Parthen te paert. Den weerspannigen de paerden afgenomen. Gevaar in de strijden te paert. Wat de beste wapenen zijn. *Balarika*, wat het by de Romainen geweest heeft. De Gaulers afkeurig van 't werpgeveer. Groot gevoelen der Amerikaners van de paerden der Spanjaarden. Ruitery zonder toom op de vijanden gezonden. Verplichting van de Moskoviter aan de Tartar. Paerden met slangen gevoed. Verwonne paerden geschoren in zegepraal geleid. Behendige streken van verscheide lieden te paert. 238

XXXIX. HOOFDDEEL.

Van d'oude gewoonten.

Tegen de verandering en ongestadigheid der Franschen in hun kleding en zeden. Gewoonte der Ouden in hun baden, in hun eerbewijzingen, in hun spijs en drank, en in hun aanzitting. De voornoeming had by d'oude Romainen geen plaats. Onbetamelijk gebruik der vrouwen

wen in de badstoven. Gewoonte der oude Gaulers in zich te doen scherpen, in de betaling van hun vracht, en in de dracht van de rou. 245

L. HOOFTDEEL.

Van Demokritus en Heraklitus.

Ter plaats, daar men onkundig is, moet men zich zelf mistrouwen. Yder ding is zodanig, als het van yder opgenomen word. Voorbeelden in Cicero, Kato en Sokrates. Voor de dingen, die beuzelachtig zijn, moet men beschaamt wezen. Verwonnen te worden in veel dingen beter, dan te verwinnen. Verscheide gesteltheit van Demokritus en Heraklitus. Diogenes en Timon, hoe veel zy verschillen. De Wijze doet alles voor zich, en waarom. 249

LI. HOOFTDEEL.

Van d' Taelheit der woorden.

Schadelijkheit van de Redenrijkkunst, en de beschrijving daar af. Groot vermoegen der Redenaars te Romen, voornamelijk in zijn ergste staat. Naau verhaal van tafeldienst bespot; gelijk ook de Boumeesters, met hun heerlijke woorden. Misbruik der hoge namen. 252

LII. HOOFTDEEL.

Van de spaarsaamheit der Ouden.

Voorbeelden van wonderlijke zuinigheit in Regulus en Kato; in Skipto Emilianus en anderen. 255

LIII. HOOFTDEEL.

Van een reden van Cesar.

Onkunde van onze zwakheit, waar uit zy spuit. Verschil over het opperste goet der menschen onder de Wijsbegerigen. Onze overzaadsaamheit in de tegenwoordige dingen; waarom. 't Ongewone verschrikt ons. 266

LIV. HOOFTDEEL.

Van d'ydele Scherpszinnigheden.

Een Kunstenaar van ydelheden met ydele dingen beloont. D' uitsteekentsten en minsten in enige dingen gemeen. Beving somtijts geen teken van blodigheit. Voorbeeld van Sancho, Koning van Navarre. Twee uitersten werken somtijts een zelve zaak uit; en domheit en wijsheit bejegenen somwijlen malkander. Onkunde voor en na de verkrijging der wetenschap. Oorzaak van de doling in de gevoelens. Driederhande Dichtkunde. 257

LV. HOOFTDEEL.

Van de Reuken.

Aangename lucht van 't zweet van sommige lieden. Geen reuk te hebben de beste reuk. De gemaakte reukerijen verdacht. Besmering der Skythische vrouwen. Wieroken en zoete luchten in de kerken waar toe bedacht. Reukerijen met spijs gemengt, en der zelfder overdaat in een Koning van Thunis. 260

LVI. HOOFDDEEL.

Van de gebeden.

Men moet het gebed, *onze Vader*, boven alle andere gebeden stellen, God in alle onze handel aanroepen, en hem met een zuivere ziel bidden. Strijdigheid van de genen, die anders veinzen, dan zy zijn. Waarom het gebruik der Psalmen in de Roomsche Kerk verboden. De Godsdienst moet niet ter loop verhandelt worden; en van wie. Vryheit daar in gevaarlijk. Beklag over de gemeenmaking der verborgenheden van de Godsdienst. Twistredeningen verwekken scheuring. 't Eilant Dioskoride; en de beschrijving van des zelfs inwoonders. Onkunde der Heidenen van hun goden. De Godgeleertheit overal de Koningin. De Wijs-

begeerte uit de scholen gebannen. Gebruik van Gods naam in de gemene redeneringen verboden. Onnutte en schaamachtige gebeden bestraft. Ware gebeden hebben geen plaats in een onzuivere ziel. De wil moet de voorzichtigheit volgen. Gods wet licht en zoet. 262

LVII. HOOFDDEEL.

Van d' Ouderdom.

In welke ouderdom Kato zich zelf doodde. Wy leven zelden tot in d' uiterste ouderdom, daar in de doot zo weinig natuurlijk is, als in andere tijden. Tijd tot gebruik onzer goederen gestelt. Wanneer wy ons zelven machtig zijn; en welke tijt bequaamst tot treffelijke daden is. Zwakheit van geest kooft dikwijls voor die van 't lighaam. 270

T W E E D E B O E K.

Eerste HOOFDDEEL.

Van d'onstantvastigheit onzer werken.

Voorbeelden van de menschelijke ongestadigheit in de jonge Marius, Paus Bonifacius en Nero. Zy is een zeer gemeen gebrek in ons. Onstantvastigheit der Ouden. Beggin en einde van de deucht. Empedokles treffelijke reden van d' Agrigentinen. Een dochter werpt zich van zelf af, om geweld te mijden. Voorbeelden van veranderlijkheit in dapperheit; en waar uit. Zich plotselings op de vijant in te storten geen bewijs van dapperheit, door een voorbeeld

bevestigt. Twee zielen, of twee vermogens in de mensch, volgens 't gevoelen van enigen. Waar in weldoen bestaat. Gelijkmoedigheit van de kloekmoedige. Geen dapperheit zonder vlekken. Voorbeeld van Alexander. Voortreffelijkheit van de deucht. Van 't innerlijke naar 't uiterlijke 't oordeelen, gaat dikwijls mis. Enige zonden prikkelen ons tot deuchden aan. 273

Tweede HOOFDDEEL.

Van de Dronkschap.

Tegen dé genen, die alle zonden gelijk stellen. Dronkschap een beestelijke zonde.

zonde. Voorbeelden van dronkaarts, die wel konnen zwijgen: gelijk ook van schrikkelijke ongevoeligheit. D'uitspanning in 't drinken by d' Onden toegelaten; met voorbeelden bevestigt. Grote drinkers. Lof van Montaignes vader, en des zelfs kuifche eeuw. Platoos regeling in de wijn. Voorbeelden van enigen, die hun einde daar meê verhaast hebben. De wijzen niet vrij van naturelijke toevallen. Voorbeelden van uitsteekende moed in lijden. Krachtige redenen tegen de wellusten. De ziel kan zich zelve te buiten gaan, en te hoog stijgen. 279

Darde HOOFDDEEL.

Gewoonte van 't Eilant Cea.

Grootmoedigheid der Lacedemoniers, door verscheide voorbeelden bevestigt. Vrywillige doot de beste. Tydiglijk te sterven past den wijzen. Of men zich zelf mag doden, voor- en tegengesproken. Pijn stantvastiglijk te lijden beter, dan zijn toevlucht tot de doot te nemen. Platoos straf tegen de zelsdoders. Geschild over d'oorzaken van zich te doden. Woede der maachden van Miletus. Voorbeelden van enigen, die geweigert hebben zich zelve in tegenspoet te doden. Waarom Brutus en Cassius doot ontijdig. In welke ziekten men zich mag doden. Woede van verscheide menschen tegen de hunnen, en zich zelve. Onversaachde doot van d'oude Kasas. Voorbeelden van enigen, die de doot tot beschutting voor geweld hebben geroepen. Een kommerlijk leven tegen de doot gewisselt, met verscheide voorbeelden bevestigt. Voorbeelden van gehele volken, die zich gewilliglijk in de doot hebben begeven. Alle toevlucht tot de doot voor geen wanhoopt'achten. Vergift, te Marulien bewaart, en voor wie. Voorbeeld van een stantvastige vrou, van

't Eilant Cea, die zich zelve doot. Vrywillige doot der Hyperboreërs. 287

Vierde HOOFDDEEL.

Morgen 't Ernstige.

Lof van Amiot, in zijn vertaling van Plutarchus; en de nuttigheit van dit boek. Bezadigtheit van Rustikus voor geen voorzichtigheit 't achten. Slofheit regelrecht tegen nieuwsgierigheit. Grote slofheit in 't lezen van brieven. Verscheide voorbeelden van ongelukken, daar uit ontstaan. Hoe, en of men uitstellen mag brieven voort te lezen. 299

Vijfde HOOFDDEEL.

Van 't Geweten.

Burgerlijke oorlogen lastig en kommerlijk. 't Geweten een beschuldiger van 't quaar, dat men gedaan heeft. De zonde en straf gelijk. De bozen konnen zich niet genoeg verschuilen. Voorbeelden van verzerkede onschult in Skipio. De pijnbank en pijniging vol gevaerlijkheit, en erger dan de dootstraf. Aanmerkelijke Historie van een Veltheer, in 't straffen van een Krijgsknecht. 301

Zeste HOOFDDEEL.

Van d' Oeffening.

D'ervartheit nodig tot de redenering. D'oeffening en overweging helpt niet tot sterven. Voorbeeld van grootmoedigheid in Kanius Julius. Hoe de doot kan beproeft worden. De slaap en bezwijmenis enigfins met de doot gelijk. Vrees voor de ziekte erger, dan de ziekte. Ongeval

aan Montaigne overgekomen, tot een proef van 't sterven voorgesteld. Eige zorheit aan geen ander schadelijk. Kommerlijke en nutte bezigheid van zich zelf tot doelwit voor te stellen. Van zich zelf te spreken is niet altijd te verwerpen; voorbeeld in Sokrates. Voorzichtigheit van node in zich zelf te schatten. Waar in de verwaantheit bestaat. Middel daar tegen.

305

Zevende HOOFDDEEL.

Van d' Eervergeldingen.

Krijgsvergeldingen der Ouden, en der gener van deze tijt. Hoge achting der Ridderfchap van S. Michiel in voorgaande tijden. Rijkdom ook een geschenk van de zonde. Dapperheit een gemene deucht te Sparte. Volmaakte en ware dapperheit. Krijgsdapperheit, hoe te verkrijgen. De ridderlijke Staat voor de vermaarde Krijgs-overften alleen. Krijgsdapperheit d'eerfte deucht onder de Franschen; en de krijgs-beezigheid d'eerfte deucht onder hun adel. Wie een eerlijke vrou onder hen geächt.

313

Achtste HOOFDDEEL.

Van de genegenheit der Ouders tot hun Kinderen.

Lof van Mevrouw d' Estifak. De neiging der ouders tot de kinderen groter, dan die van de kinderen tot hun ouders. Waarom de mensch met redenering begaast. Gebrek der ouders in de goederen niet aan hun kinderen meê te delen; wat rampen daar uit spruiten. Rijkdom maakt niet ontfagelijk. De ziel moet door reden befiert worden; voorbeeld in Montaignes dochter. Wat de roeden uitwerken. Ver-

scheide tijden van te huwen. D' ouders, tot hun jaren gekomen, moeten hun meeste middelen aan hun kinderen laten; voorbeeld in Kaizer Karel, en in een ander. Wonderlijke eenzaamheit van zeker man. Schade en nadeel der gemelijke huisvaders. Tegenstribbeling der wijven. Ouden licht te bedriegen. Eens anders verhaal moet men op zich zelf toepaffea. Klachte van Monluk, over zijn bedektheit tegen zijn zoon. Wat de zoetste troost in 't verlies onzer vrienden is. In welke tijt de kinderen der oude Gaulers voor hun ouders verschenen. De schikking onzer goederen na onze doot voorzichtiglijk waar te nemen. Uitkiezing van erfgenamen in Platoos wetten verboden. Wyen 't onze zijn meest aan 't algemeen verplicht. Vrouwen zwak in deze uitkiezing. Kinderen van geitengezoogt. De werken en voortbrengfels van de geest worden boven die van 't lighaam gestelt; voorbeelden hier af in Heliodorus, Labienus, Krassus, Korodus, Lukanus, en Epikurus. Poëten meest op hun werken verliest. Heerlijke daden boven nalating van kinderen gestelt. Pygmalions razende liefde tot zijn beelt.

317

Negende HOOFDDEEL.

Van de wapenen der Parthen.

De Franschen zeer gebrekkelijk in 't gebruik van hun wapenen. Belemmering der zware wapenen. Lukullus verächt de zware wapenen der Meden. Middel te vinden, om als in bolwerken ten strije te komen. Skipioos antwoort aan enigen. Zware wapenen der Romainen. Strengheit der Lacedemoniers in d'oorlog. Wapenrusting der Parthen. Zware harnassen voor Demetrius gemaakt.

334

Tien-

Tiende HOOFTDEEL.

Van de Boeken.

Tegen de roekeloosheit der berispiers van de Schriften der anderen. Wetenschap zonder oordeel, en oordeel zonder wetenschap. Enige kennis moet niet te duur gekocht worden. Gewoonte van Montaigne in 't lezen der boeken. Nieuwe vermakelijke boeken. Die van Amadys verächt. Montaignes gevoelen van Arioste, Ovidius, en van Platoos Axiochus. Zinnigheid van Esopus Fabelen. Oordeel over Virgilius, Lukanus, Terentius, Lukrecius, Arioste, en Plautus. Tooneelspeelen van onze tijd. Terentius lof. Puntgedichten van Katullus, en Marcialis. Vergelijking van Virgilius Eneas met Ariostes Roelant, en van Plutarchus en Seneka. Oordeel over Ciceroos Schriften, en Platoos Samenspraken. Lof van Plutarchus, Seneka en Plinius, en van Ciceroos brieven aan Attikus. Brutus boek van de Deucht. Voordeel over Cicero, over zijn gedichten, en welsprekenheit. Onbeleeft dat van de Jonge Cicero. Voortreffelijkheid der Historien, en bijzonderlijk die van de Levens; gelijk van Plutarchus, en Diogenes Laërtius. Cefars lof. Eenvoudige Historieschrijvers, en hun zacht. Oprechtigheid van Froissard. Aart der uitstekende Historieschrijvers; gelijk ook van de middelmatigen, en der geuer van onze tijd. Goede Historieschrijvers. Misgreep in Cefars Schriften gevonden. Lof en laster van Guicjardyn in zijn Schriften. Oordeel over de Historien van Komines, Bellay, Joüinville en Enginhard. Verkeertheit der verhalen van Bellay.

337

XI. HOOFTDEEL.

Van de Wreetheit.

Voortreffelijkheid van de deucht, die naar zware dingen tracht. D'Epikurische aanhang wijkt niet voor de Stoische. Getuigenis van een Stoische daar op. D'oeffening van deucht nootzakelijk; voorbeeld van Epaminondas, Sokrates en Metellus. Epikurische wellust. Voortreffelijke door van de jonge Kato, en Sokrates. Deucht by hem in natuur verandert. 't Is beter de hartstochten buiten te sluiten, dan uit te drijven. Beschrijving van d'aart der Italianen, Franschen, Spaanschen en Duitschen. Montaignes getuigenis van zich zelf. Kuisheit van Aristippus, en soberheit van Epikurus. Gevoelen der Stoischen van de werking der wijzen; en dat van Aristoteles daar tegen. Quade neigingen door onderwijs verbeterd in Sokrates en Stilpo. Montaignes afkeer van wreetheit. Vermaak der vrouwen, en van de jacht. Om welke goedertiertheit Cefar geprezen. D'uitvoering van 't recht moet zonder wreetheit zijn. Een gevange krijgsknecht tracht zich zelf te doden, uit vrees van zwaarder straf. Beter is 't strenge straf aan de dode lighamen te bewijzen. Strenge wetten van Persien verzacht. Moordernij uit vermaak is d'uiterste wreetheit. Montaignes meêdogen tot de beesten. Het doden van menschen op de zandheit van beesten te doden gevolgt. Gevoelen der oude Gaulers van de verhuizing der zielen. Hoge achting der beesten by enige oude volken. Meêdogenheit der Ouden aan de beesten.

348

XII. HOOFDDEEL.

Verantwoording voor Raimond de Sebonde.

Eerste Afdceeling.

Waarde van de wetenschap, en liefde van Montaignes vader tot de zelfde. Aart van 't volk in 't verwerpen der oude gevoelens. Montaignes vader beveelt aan hem het boek van Raimond de Sebonde te vertalen. Voortreffelijkheid van dat werk, en waar uit gehaalt. Gods bystant en guost in de Godgeleertheit nodig. De natuurlijke en menschelijke werktuigen tot het geloof dienstig. Krachtige uitwerking van het levendig en goddelijk geloof; 't welk in ons moet blijken. De Mahometanen en Heidenen overtreffen ons. De deucht is een bijzonder bewijs der waarheit van onze Godsdienst. Kracht van 't geloof. God is behuipzaam aan de Godsdienst, niet aan de hartstochten. De dekmantel van de gerechtigheit word overal gebruikt.

362

Tweede Afdceeling.

Of men zich, voor de Godsdienst, tegen zijn Vorst mag wapenen. Klein geral der gener, die uit ware yver van Godsdienst de wapenen voeren. Yver der Christenen spruit uit drift en hartstocht. Indien wy God kennen, wy zullen hem lief hebben. Onz klein ontfach tot God. Antikhenes antwoordt aan een grote belover; gelijk ook die van Diogenes. Kracht van Platoos redenering van d'onsterffelijkheid der ziel. De Christelijke Godsdienst word volgens de fleur der anderen aangenomen. en is verscheiden, gelijk de volken. De schrik des doots doet ons de ver-

achting der aanstaande straffen verwerpen. Dreiging van straf der zeden van Plato verwerpen. Lofsigheit en elende der godverloghenaars. Het geloof is de knoop, die ons aan God moet verbinden. Godheit in de werreltsche dingen ingedrukt.

367

Darce Afdceeling.

Alle zienelijke dingen getuigen van God. Wat Sokrates en Katoos werken vruchteloos maakt voor God. Kracht van Sebondes bewijzen. Macht en schadelijkheit der vooroordeelen. Middel om een godverloghenaar tegen te spreken. Zwakheit van de menschelijke reden in 't bewijzen. Getuigenissen uit de Schrift. Slechte stant van de mensch, op zich zelf gestelt. Verwaantheit en natuurlijke ziekte van de mensch, die de heerschappij aan zich trekt.

370

Vierde Afdceeling.

Voordeel van de goude eeuw voor de mensch, en waar in het bestaat, volgens Plato. Gelijkheid van de mensch met de beesten. Taal der stommen en verliefden. Kracht van de rekenen der handen, en van 't hoofd. Agis streek aan een gezant. Staatkunde der Bijen. Schrandtheit der zwaluwen en spinnekoppen. Natuur boven de kunst. De natuur verzorgt haar schepselen gezamentlijk. Verkeerde klachten der menschen over hun natuurlijke staat. De menschen, zo wel als de beesten, tegen d'ongemakken des tijts verzien. De beesten wenen zo wel, als de menschen, in hun geboorte. Overvloet van d'aarde voor de menschen. De mensch boven de beesten tot tegenweer verzier. Spraak der beesten. Waarom de genen, die van natuur doof zijn, niet kunnen spreken.

375

Vijfde

Vijfde Afdeeling.

De beesten werken door geen erger middelen, dan de mensch. Naturelijke gaven boven degenen, die verkregen zijn, te stellen. Redenering van de vos. De menschen zo wel slaafachtig, als de beesten: voorbeelden. Onderlinge jacht van menschen, en van beesten, die in krachten de mensch overtreffen. Kennis der beesten van de geneesmiddelen. Redenering van de hont. Beesten bequaam tot de menschelijke taal. Wonderlijke werken van de honden der bedelaars, en guighelaars; en van d'ossen van Sufa. Gezang der nachtegalen, en haar onderwijs. Daat der Elefanten. Vreemde hoedanigheden van een exter te Romén. Loosheit van een hont. Schranderheit der Elefanten in verscheide dingen, en hun vermogen in de heiren in d'oostersche Lantschappen. Honden tot d'oorlog gebruikt. 382

Zeste Afdeeling.

Ongewoonte doet ons de menschen, die uit verre landen komen, voor wilt en woest achten. Losheit van onz oordeel. Elefanten godsdienstig. Vreemt verhaal van de mieren. Onze onkunde is oorzaak van dat wy de beesten niet verstaan. Kracht van de visch Remora by d'Ouden. Aart van d'egel. Verandering van de verwe in enige dieren. Voorzegging uit de vlucht der vogelen. Vreemde aart van de visch Torpedo. Kennis der teven in de besten van hun jongen te kiezen. Den menschen bevolen zich naar de beesten te regelen. Gerechtigheit en billikheit der beesten. Liefde van enige honden tot hun meesters. Neiging der beesten tot malkander. Zy zijn enigins de menschelijke hartstochten onderworpen. 389

Zevende Afdeeling.

De natuur behoeft weinig. Stoisch gevoelen van der menschen listocht. Beesten beter geregelt dan de menschen, en dikwijls in liefde tot de menschen ontsteekt verscheide voorbeelden daar af. Arglistigheid van een muilpaert. De beesten tot gierigheid genegen. Naerligheit en voorzorge der mieren. D'oorlog onder de menschen zeer schadelijk. De beesten niet geheel vry daar af. Ydele oorzaken, daar d'oorlogen dikwijls uit spruiten, die van d'uitvoerders bespot worden; voorbeeld in Augustus. Zwakheit en nietigheid van de mensch. De bijen tot verdediging van een stat gebruikt. 393

Achtste Afdeeling.

Verscheide voorbeelden van de getrouweit eniger honden. Verhaal van wonderlijke dankbaarheid van een leeu. Behulpzaamheit der beesten aan malkander: verscheide voorbeelden daar af in verscheide beesten. Grootmoedigheid van een Indiaansche hont. Berou van een Elefant. Goedertierentheit van een tyger. Besebrijving van d'alcyonen, en van hun nesten. 397

Negende Afdeeling.

Grote kracht van d'inbeelding der beesten, in hun slaap. Voorbeelden in een oorlogspaert, hazewind en wachthont. Schoonheit veelderhande. Schoonheit der Indiänen. Lange oren in Peru hoog geacht; by andere volken zwarte tanden; by anderen geschoore vrouwen; en by de Mexicanen een klein voorhoofd, en lange borsten. Lelikhheit. Welke gestalte voor schoon te houden. De beesten aanschouwen zo wel de hemel, als de mensch, die meer

God.
chte.
bon-
dken
n god-
akheit
wijzen.
ke staat
t. Ver-
van de
aan zich
370

voor de
, volgen
ch met de
verliefde.
en, en va
zant. Saa
it der zw
uur bore
haar schep
de klachte
elijke staat
beesten, te
erzien. De
e menschen
van d'aard
sch bovend
ier. Spraak
men, die ra
spreken. 371

Vijft

meer reden heeft om zich te dekken, dan de beesten. Volkome gezicht strekt tot verkoeling van de liefde. 't Gebruik doet walgen.

402

Tiende Afdceeling.

De goederen van de mensch verdicht en ingebeeld, en die van de beesten warelijk. Voortreffelijkheid der gezondheid, en boven de wijsheit te stellen. Waar in de voortreffelijkheid van de mensch boven de beesten bestaat. Hoe hier den mensch zijn redenering kost. De wetenschap bevrijd niet van ongemak. Weinig regelen nodig voor de mensch. Groter geral van uitstekende lieden onder d'onkundigen, dan onder de kundigen. Volkome gehoorzaamheit Gods eerste wet. Belofte van wetenschap d'eerste beking. Onkunde in de Godsdienst aanbevolen. Bepaling van 't opperste goet. Wy bezitten de goederen by inbeelding, en de quaden warelijk.

406

Elfde Afdceeling.

Ciceroos gesnok van de letteren; en wat nut zy hem toegebracht hebben. Onbestandigheid van Lukrecius. Verwaantheit van enige Wijsbegerigen. Onze eijer gaat ons meer ter harten, dan die van God. Oudankbaarheid van de mensch. Uitwerking van de Stoische Wijsbegeerte in Posidonius, Archesilaus en Dionysius. D'uitwerkselen van d'onkunde zuiverder, dan die van de wetenschap; voorbeeld in Pyrhoos varken. De voorbeelden der ongeleerden door de Wijsbegerigen voortgebracht. Kracht van inbeelding oorzaak van ziekte. Elende der ydele inbeelders. Opperste goet van enige Wijsbegerigen. Waar uit de gezondheid der Brasilianen voortkoomt. De grootste menschen de bestandigsten. De grootste wijsheit naast aan

de zozheit. Een schrander Dichter tot ontzinnigheid vervallen. Kleine pijn trest meer, dan de grootste wellust, die in pijnloosheit geplaatst word.

410

Twaalfde Afdceeling.

Epikurus pijnloosheit hoedanig. De kennis van de wellust bestaat in de kennis van 't quaat. D'onweetenheit een middel om van rampen beschut te zijn. D'afweering der gedachten een hulpmiddel in 't quade; gelijk ook de geheugenis van 't goet, en de vergeting van 't quaat. De begeerte van te willen vergeten versterkt de geheugenis. Wy behelpen ons met de beuzelachtige schijnbaarheden van 't gemeen. Zoete sporeloosheit in Lykas en Thrasilaus, en bundroosheit om hun genezing. Wijsheit met kommer en verdriet verzelt. Hoe de liefde genezen word. Sexrius wanhoop in de vordering der Wijsbegeerte. Wetten tot de toegang des doots.

414

Dertiende Afdceeling.

Lof van d'eenvoudigheid. Twee Kaisers vijanden der geleertheit. Lacedemonische heerschappi; zonder geleertheit. De nieuwe werrelt zonder overigheid en wetten. Lof der oude, en laster der nieuwe Romainen. Gezelschap van d'oprechtheid, en van de boosaardigheid. Hoe quaat de nieuwgierigheid in de mensch is. De hoogmoed het verderf van de mensch, en de vader van waangeloof. Waarom Sokrates acht dat de naam van wijs aan hem past. Hoe men God moet kennen; en goddeloosheit in al te naaukeurig onderzoek in deze zaak. God voegt zich naar onze bevattelijkheid; en hoe de deuchden in hem plaats hebben. Onz geloof een geschenk van God. Gehoorzaamheit en onderwerping onze godsdienst.

418

Veer-

Veertiende Afdeeling.

De Enige, dat de wijze leert, is zijn zwakheit en onkunde kennen. Voorbeeld in Ferecydes. Platoos gevoelen van onze wetenschap. Hoedanig de ziel der uitsteekende mannen. Hoe verre men in 't zoeken is gekomen. Verschil in de zoekers der Wijsbegeerte. Zwarigheden in 't oordeelen van de menschelijke krachten. Belijdenis der Pyrrhoniërs, of twijfelaars: welker doelwit de twijffeling en schorsing van oordeel is. Hun tegenpraak. Wat recht zy hebben. Daar is niets zo zeker, dat geen verdediging behoeft. Gelijke vrijheit om van iets te twijffelen, als het zelfde aan te nemen. Eeuwige onkunde der twijfelaars. Werken der Pyrroniërs. Pyrrho, hoedanig afgeschildert.

421

Vijftiende Afdeeling.

De wijze volgt in veel dingen de gemene fleur. Veel kunsten bestaan in gissingen. Welke vernuften bequaamst tot de godsdienst zijn. Betrachtung der Dogmatisten, of onderwijzers van d'onzeekerheit en onvastheit der dingen, door d'Ouden met voordachte duisterheit bedekt. De geleerden by de guighelaars geleken. De vrije kunsten door enige Wijsbegeerigen verächt. Sokrates hoge achting van de zeden. Plato, hoedanig aangemerkt. Homerus voor de stichter van alle aanhangen der Wijsbegeerigen geächt. Platoos Wijsbegeerte. Sokrates onderwijs. Hoedanig de geschriften van verscheide Wijsbegeerigen, zelfs van Seneka en Plutarchus. Waaróm Plato de stijl van Samenpraken heeft verkozen. Tegenzeggingen en strijdigheden der Wijsbegeerigen. D'oeffening een aangename bezigheit; voorbeeld in Demokritus en anderen. Aanmer-

king der natuur. Dwaze wensch van Eudoxus. Epikurus zonneveesjes, Platoos denkbeelden, en Pythagoras getallen; waar toe bygebracht. Staat van Plato in wetten voor te schrijven; welke gedichten hy toelaat: de menschen moeten, volgens zijn stel'ing, dikwijls bedrogen worden. De Wijsbegeerigen moeten voor de burgerlijke wetten wyken. Oorsprong van de zwakheit der gevoelens van de Wijsbegeerigen; en der zelfder onbestandigheid.

426

Zestiende Afdeeling.

Oude en waarschijnlijke gevoelens van de Godsdienst. Hoedanige kennis van God onder de Heidenen; en welke van Paulus t'Athenen best geoordeelt wierd. Pythagoras beschrijving van 't goddelijk wezen. God lighamelijk te bepalen enigzins nootzakelijk. De zinnelijke dingen treffen de geest krachtiglijk. Verscheide gevoelens van veel Wijsbegeerigen, die de Godheit aangaan. Menschen tot goden te maken overtrest alle zwakheit in de redenering, en spruit uit dronkenfchap in 't verstant; gelijk ook dat men de deuchden en ondeuchden in 't getal der goden stelt. Verbod tegen 't onderzoek van d'afkoomst der goden onder d'Egiptenaars.

433

Zeventiende Afdeeling.

Sporeloze beschrijving der goden. Dooling van enige Christenen in een tijtelijk leven na de verrijzenis te stellen. Platoos magere geneuchten in 't ander leven. Hoe gering de tegenwoordige wellusten zijn. De grootheit van Gods beloften onbegrijpelijk. Grote verandering in ons verëischt, om tot d'eeuwige vreucht bequaam te zijn. Hoedanig de verandering van de woning der zielen van Pythagoras. Verandering

D 1

v23

meer reden heeft om zich te dekken, dan de beesten. Volkome gezichte strekt tot verkoeling van de liefde. 't Gebruik doet walgen.

402

Tiende Afdeling.

De goederen van de mensch verducht en ingebeeld, en die van de beesten warelijk. Voortreffelijkheid der gezondheid, en boven de wijsheit te stellen. Waar in de voortreffelijkheid van de mensch boven de beesten bestaat. Hoe dier den mensch zijn redenering kost. De wetenschap bevrijd niet van ongemak. Weinig regelen nodig voor de mensch. Groter getal van uitstekende lieden onder d'onkundigen, dan onder de kundigen. Volkome gehoorzaamheit Gods eerste wet. Belofte van wetenschap d'eerste bekoering. Onkunde in de Godsdienst aanbevolen. Bepaling van 't opperste goet. Wy bezitten de goederen by inbeelding, en de quaden warelijk.

406

Elfde Afdeling.

Ciceroos gesnork van de letteren; en wat nut zy hem toegebracht hebben. Onbestandigheid van Lukrecius. Verwaantheit van enige Wijsbegerigen. Onze eijce eergaat ons meer ter harten, dan die van God. Oudankbaarheid van de mensch. Uitwerking van de Stoïsche Wijsbegeerte in Possidonius, Archesilaus en Dionysius. D'uitwerkselen van d'onkunde zuiverder, dan die van de wetenschap: voorbeeld in Pyrhoos varken. De voorbeelden der ongeleerden door de Wijsbegerigen voortgebracht. Kracht van inbeelding oorzaak van ziekte. Elende der ydele inbeelders. Opperste goet van enige Wijsbegerigen. Waar uit de gezondheid der Brasilianen voortkoomt. De grootste menschen de bestandigsten. De grootste wijsheit naast aan

de zorheit. Een schtander Dichter tot ontzinnigheid vervallen. Kleine pijn treft meer, dan de grootste wellust, die in pijnloosheit geplaatst word.

410

Twaalfde Afdeling.

Epikurus pijnloosheit hoedanig. De kennis van de wellust bestaat in de kennis van 't quaat. D'onweetenheit een middel om van rampen beschut te zijn. D'afweering der gedachten een hulpmiddel in 't quade: gelijk ook de geheugenis van 't goet, en de vergeting van 't quaat. De begeerte van te willen vergeten versterkt de geheugenis. Wy behelpen ons met de beuzelachtige schijnbaarheden van 't gemeen. Zoete sporeloosheit in Lykas en Thrasitrus, en hundoefheit om hun genezing. Wijsheit met kommer en verdriet verzelt. Hoe de liefde genezen word. Sextius wanhoop in de vordering der Wijsbegeerte. Weten tot de toegang des doots.

414

Dertiende Afdeling.

Lof van d'eenvoudigheid. Twee Kaisers vijanden der geleertheit. Lacedaemonische heerschappij zonder geleertheit. De nieuwe werelt zonder overigheit en wetten. Lof der oude, en laster der nieuwe Romainen. Gezelschap van d'oprechtheit, en van de boosardigheid. Hoe quaat de nieuwgierigheid in de mensch is. De hoogmoed het verderf van de mensch, en de vader van waangeloof. Waarom Sokrates acht dat de naam van wijs aan hem past. Hoe men God moet kennen; en goddeloosheit in al te naaukeurig onderzoek in deze zaak. God voegt zich naar onze bevatelijkheid; en hoe de deuchden in hem plaats hebben. Onz geloof een geschenk van God. Gehoorzaamheit en onderwerping onze godsdienst.

418

Veer-

Veertiende Afdeeling.

't Enige, dat de wijze leert, is zijn zwakheit en onkunde kennen. Voorbeeld in Ferecydes. Platoos gevoelen van onze wetenschap. Hoedanig de ziel der uitsteekende mannen. Hoe verre men in 't zoeken is gekomen. Verschil in de zoekers der Wijsbegeerte. Zwarigheden in 't oordeelen van de menschelijke krachten. Belijdenis der Pyrrhoniërs, of twijfelselaars; welker doelwit de twijffeling en schorring van oordeel is. Hun tegenpraak. Wat recht zy hebben. Daar is niets zo zeker, dat geen verdediging behoeft. Gelijke vrijheit om van iets te twijffelen, als het zelve aan te nemen. Eeuwige onkunde der twijfelselaars. Werken der Pyrrhoniërs. Pyrrho, hoedanig afgeschildert.

421

Vijftiende Afdeeling.

De wijze volgt in veel dingen de gemene fleur. Veel kunsten bestaan in gissingen. Welke vernuften bequaamt tot de godsdienst zijn. Betrachtung der Dogmatisten, of onderwijzers van d'onzeekerheit en onvastheit der dingen, door d'Ouden met voordachte duisterheit bedekt. De geleerden by de guighelaars geleden. De vrije kunsten door enige Wijsbegerigen verächt. Sokrates hoge achtung van de zeden. Plato, hoedanig aangemerkt. Homerus voor de stichter van alle aanhangen der Wijsbegerigen geächt. Platoos Wijsbegeerte. Sokrates onderwijs. Hoedanig de geschriften van verscheide Wijsbegerigen, zelfs van Seneka en Plutarchus. Waarom Plato de stijl van Samenpraken heeft verkozen. Tegenzeggingen en strijdigheden der Wijsbegerigen. D'oeffening een aangename bezigheid; voorbeeld in Demokritus en anderen. Aanmer-

king der natuur. Dwaze wensch van Eudoxus. Epikurus zonneveesjes, Platoos denkbeelden, en Pythagoras getallen; waar toe bygebracht. Staat van Plato in wetten voor te schrijven; welke gedichten hy toelaat: de menschen moeten, volgens zijn stel'ing, dikwijls bedrogen worden. De Wijsbegerigen moeten voor de burgerlijke wetten wyken. Oorsprong van de zwakheit der gevoelens van de Wijsbegerigen; en der zelfder onbestandigheid.

426

Zestiende Afdeeling.

Oude en waarschiynlijke gevoelens van de Godsdienst. Hoedanige kennis van God onder de Heidenen; en welke van Paulus t'Athenen best geoordeelt wierd. Pythagoras beschrijving van 't goddelijk wezen. God lighamelijk te bepalen enigsius nootzakelijk. De zinnelijke dingen treffen de geest krachtiglijk. Verscheide gevoelens van veel Wijsbegerigen, die de Godheit aangaan. Menschen tot goden te maken overtrest alle zwakheit in de redenering, en spruit uit dronkenschap in 't verstant; gelijk ook dat men de deuchden en ondeuchden in 't getal der goden stelt. Verbod tegen 't onderzoek van d'afkoomst der goden onder d'Egiptenaars.

433

Zeventiende Afdeeling.

Sporeloze beschrijving der goden. Dooling van enige Christenen in een tijtelijk leven na de verrijzenis te stellen. Platoos magere geneuchten in 't ander leven. Hoe gering de tegenwoordige wellusten zijn. De grootheit van Gods beloften onbegrijpelijk. Grote verandering in ons verziicht, om tot d'eeuwige vreucht bequaam te zijn. Hoedanig de verandering van de woning der zielen van Pythagoras. Verandering

D 2

van

van de Fenix, en van de zywormen. Wat de doot werkt. Op welke gront de goede werken erkent en vergolden worden. Dooling, die de sterffelijke natuur onderworpen is. Verwaantheit van de mensch in van God te spreken.

437

Achtiende Afdceeling.

Verkeert oordeel van de Godheit t'eren. Wapenen en roof der vijanden tot een offer verbrand. Alexanders offer aan Thetis. Offer der Geten aan Zamolxis. Verhaal van verscheide wrede offers aan de goden der Heidenen. Verloving der Deciën. Verscheuring der Mahometanen. De goddelijke natuur niet met de menschelijke te vergelijken. Onze onbillikheit in God wetten voor te schrijven. Dwaze waan van de mensch. Gods grote macht. Gebrekkelijckheit van de mensch. Veelheit der werelden van d'Ouden geloofst, en waaröm. Oud gevoelen van de hemelsche lighamen.

440

Negentiende Afdceeling.

De werelden verscheiden ten opzicht der plaatsen. Beuzelachtige gevoelens der Ouden van verscheide gedaanten van menschen. Onkunde oorzaak van dat de mensch qualijk van de dingen spreekt. Wat leven is, en des zelfs korthet. Melissus ontkenning van de roering. Protagoras gevoelen van de twijffeling. Gevoelen van verscheide anderen. Onöerbiedige wijze van spreken onder de Christenen. Gebrek van taal onder de Pyrrhoniers. Hoe zy zich in hun woorden reddden. Onbeschofte wijze van spreken van God. Dooling in de werelt; die hier uit spruit, dat wy alles in onze schaal wegen.

445

Twintigste Afdceeling.

Waar uit de waan gesproten, van aan God een lighaam toe te passen. Gods eenparigheit. Stratoos beschrijving van God. Zo veel dingen tot behoudenis, als tot verdéliging. Gebruik der oude Heidenen in hun vergoding. Aan Augustus een grote menigte van tempelen gewijd. Agellilus antwoordt aan de Thasiërs, die hem gewijd hadden. Verwaantheit van de mensch. Sporeloze redenen van God. Heerlijke werken getuigen van hun meester. Menschelijke redeneringen, volgens de welken wy God afschilderen. Dwaasheit van de mensch in zich te verheffen, en God te vergelijken. Verscheide voorbeelden van 't bedroch der Heidenen, door middel van hun goden gespeelt. Wie Murlius onder de Mahometanen zijn.

448

Eenöwintigste Afdceeling.

Aan yder ding is zijn wezen het waardste. Xenofanes redenering van de beesten in de verdichting der goden, die deelgenoten van de twisten en beroerten der menschen gemaakt worden. De Kauniërs verdrijven met scherp de vreemde goden. Aan yder kunst en hantwerk een bijzonder god toegevoegt. Elendige en slechte goden onder de Heidenen. Chryssippus gevoelen van d'ondergang der goden. Veröntschildiging van Skevola en Varro over de verdichtselen der goden. Wat de natuur is, volgens Zeno. Meerkunde hoe verre nootzakelijk by Sokrates; van Polyänus verworpen. Anaxagoras in hoge achtung van de hemelsche dingen, van Sokrates ontsteit van harsenen geächt, en waaröm. Platoos gevoelen en reden van de geesten.

452

Twec-

Tweëntwintigste Afdeling.

Versehide verlichte bewegingen aan de dwaalstarentoegenigent. Montaignes wensch om de natuur openlijk t'aanschouwen. Wat zy by Plato is. Wat de Wijsbegeerte is. De mensch de kleine werelt genoemd. Verwarring in de toetsel van de mensch. Vermaning aan Thales, om eerst voor zich zelf te zorgen. De kennis van onze eige staat zwaar. Onzekerheit van 't geen, dat de mensch heeft. Gevoelens der menschen op oud geloof aangenomen. Oorzaak van des werrelts dwaasheit.

455

Drieëntwintigste Afdeling.

Aristoteles de god der schoofsche Wetenschap. Gevoelens van versehide Wijsbegeerigen over de naturelijke beginselfen. Aristoteles beginselfen, en zijn groot gezach. Grote macht van onze meesters over ons. Wy volgen als blinden in d'oeffening der wetenschappen. Middel om tegen de genen aan te gaan, die mer vooronderstellingen aankomen. Kracht van de reden, zo wy in onze naturelijke staat gebleven waren. Waar de menschelijke, en waar de goddelijke reden geplaatst is. Gevoelen van veel Wijsbegeerigen over de ziel; en waar haar plaats in 't ligphaam is, volgens de mening van versehide Wijsbegeerigen.

459

Vierëntwintigste Afdeling.

De werrelt, volgens 't gevoelen van sommigen, tot straf der menschelijke geesten geschapen. De diepste onderzoekers zijn de grootste sporeloosheden onderworpen. Platoos belachelijke bepaling van de mensch. Atomi der Epikuristen, en hun ongerijmtheit. Zenoos redeneringen

van de werrelt, en de gevolgen daar af. Sporeloosheden der Wijsbegeerigen in hun onderzoek, en wat men van hen uit hun werken t'oordeelen heeft. Zy uiten hun gevoelens niet recht. De Wijsbegeerte vol veranderingen en beuzelingen.

463

Vijfentwintigste Afdeling.

Platoos verdeeling der eigenschappen van de ziel: haar werkingen en plaats; en waarom. Algemene ziel, daar de bezonderen afgetrokken worden. Zielen, waar, wanneer, en door wie voortgebracht. Gelijkheid der kinderen met de vaders, en waarom. Herdenking der ziel, door Plato gestelt; 't welk tegengesproken wórd. Hoedanig d'aanstaande vergelding der zielen, volgens Plato: hun geboorte en leven, naar Demokritus; ook hun hartstochten, ziekten en genezing. De bestandigste zielen door de geringste dingen nedergeworpen. De vergiften werken zo wel op de zielen der Wijzen, als op die van d'anderen.

466

Zesentwintigste Afdeling.

De mensch tegen d'ongemakken verzien. Waar door de ziel vervoert kan worden. Lossigheid der Wijsbegeerigen in de sterffelijkheid of onsterffelijkheid der ziel. Men kan de samenvoeging van 't sterffelijke en onsterffelijke niet inbeelden. De zielen zo wel, als de lighamen, de ziekten onderworpen. 't Gevoelen van d'onstetffelijkheid der ziel wanneer, en door wie eerst ingevoert. Twijfelachtigheid daar in by d'Ouden. Waarom zy vermaak in dit gevoelen scheppen. De menschelijke geest kan zijn onsterffelijkheid niet begrijpen. Waarom de verwarring van d'oude toren van Babel voortgebracht. Verwaantheit, die uit onze wetenschap zou volgen.

470

Zo

D 3

Zevenentwintigste Afdceeling.

De vrucht der onsterffelijkheid spruit uit Gods genade alleen. Hoedanig de Stoischen d'onsterffelijkheid der zielen stellen. Pythagoras gevoelen van de verhuizing der zielen: gelijk ook van Origenes, Chrystippus en Plato. Straf der quaden, volgens Plato. Tegenwerping der Epikuristen tegen de zieverhuizing. Sporeloze gevoelens van de zielen, van de welken sommigen tot duivels, en anderen tot godden gemaakt worden. Plutarchus gevoelen hier af.

473

Achtentwintigste Afdceeling.

Van welke stoffe de mensch gesproten. Wat zaat is, volgens verscheide Wijsbegerigen. Verscheide gevoelens van de teling. Tijd der zwangerheit. De mensch heeft zo weinig kennis van 't lighaam, als van de geest. Wraak met gevaar van 't leven gezocht. De doot boven de gevangenis verkozen. 't Uiterste in de wetenschappen zondig. Matigheid is in alles nodig. De wetten nootzakelijk. De schrandersten spatten meest uit. Hoe de geest bepaat moet zijn. Des zelfs wispelwrigheit. Aan weinig zielen is 't beleid over hen zelven te betrouwen. De gemene fleur te volgen dienstig.

476

Negenentwintigste Afdceeling.

Waar uit de verscheide Aanhangen in de Wijsbegeerte gesproten. De kunsten zijn door burgerlijk gezach aangenomen, en daarnaar geschat. Hoe verre de menschelijke geest kan komen, volgens Theofrastus stelling. De kunsten niet te gelijk gevonden. De wetenschappen zijn niets, zonder de kennis der beginselen. Neiging van oordeel door d'Akademi-

schen toegelaten. Hun waarschijnlijkheit. Beste staat van onz verstant. De dingen verschijnen niet in hun ware gedaante. Waarom wy de dingen niet eveneens bevatten. De menschen in geen ding enig.

479

Dertigste Afdceeling.

Onzeekerheit onzer oordeelen, zelfs in de zekerste dingen. Waardigheit van 't hemelsche, tot het welk de mensch bereid moet zijn. De vermogens der ziel lijden naar d'ontsteltenissen des lighaams, die dikwijls andere zinnen verborzaken, en nu streng, en dan zacht doen oordeelen. 't Oordeel op verscheide wijzen ontstelt. Ongesteltheit van de mensch. Wat reden is, by Montaigne. De Rechters deurgang van hartsochten vervoert. Montaigne van zich zelf. Hefstigheid maant de Prediker aan; en gelt maakt de Voorspraak ernstig. Wat vermogen de hartsochten op de ziel hebben, en hun uitwerkselen. Waarom misschien d'Epikurischen God van de bekommernis over de menschen ontsaan.

482

Eenendertigste Afdceeling.

Onzeekerheit onzer oordeelen, en waarom. Door welke twee wegen men in 't geheim der goden komt. Onze wijsheit minder dan de zotheit. Kracht der hartsochten in d omkeering van 't oordeel. Montaignes staat in de verandering der godsdiensten. De loop van d'Aardkloot door Kleantes, of Nicetas geloofst. Waarom men de nieuwe leeringen heeft te wantouwen, en hoe zich daar in te dragen. D'uitwerkselen beter, dan de redenen. Meetkundige betogingen, die tegen d'ervarentheit strijden.

487

Tweëndartigste Afdeeling.

De Pyrrhoniers bestrijden de klaarlijkheid der uitwerkfeien. Verschil in d'oude en nieuwe Aardbeschrijvers. De werrelt vol van veranderingen, volgens Plato en anderen. Het begin des werrelts onbepaalt, volgens Aristoteles en Cicero. De werrelt voor God gehouden. Heraklitus gevoelen van de werrelt. Verscheidē ouderdommen des werrelts, naar de verscheidē landen. Overeenkoming van verre en vreemde volken met malkander in veel dingen; en de verscheidenheit van die volken. 491

Drieëndartigste Afdeeling.

Tegenwerping tegen 't gezach, en d'achtbaarheid der menschen. Verandering van de mensch naar de verandering des lichts. Vette landen geven weke menschen. De mensch kan geen vernoeëging, volgens zijn begeerte, vinden. Gebeden van Sokrates, en der Lacedemoniers, en ook der Christenen. Midas dwaze bede. De doot voor 't beste geschenk geächt. God zorgt meer voor ons, dan wy zelve. Twist onder de Wijsbegerigen over 't opperste goet, en over des zelfs bepaling. Doening der Pyrrhoniers. Lipsius geprezen, en wat hem aanbevoelen. 494

Vierëndartigste Afdeeling.

Yder gehoorzaamheit aan de wetten verplicht, die gedurige verandering onderworpen zijn, volgens 't voorbeeld der Engelschen, daar verandering in de werken op volgt. Wat de ware godsdienst is, volgens Apolloos stelling. Ongerijmtheit in de wetten, die elders goet, en elders quaat zijn. De stelling van natuurlijke wetten belachelijk. D'algemene toe-

stemming een bewijs van de natureljkheit der wetten. Protagoras en Aristooos gevoelen van de wetten, en van 't goede en eerlijke. Niets zo verscheiden, als de wetten en gewoonten; en niets zo sporeloos, 't welk niet ergens plaats vind. De natuurlijke wetten verloren. 498

Vijfëndartigste Afdeeling.

Enige volken eten hun ouders, om hen t'eren. Dieverij door Lykurgus toegelaten, en waardm. Kleet van Plato geweigert, en van Aristippus aangenomen, die zich tegen zijn bekijvers verantwoord. Solooos antwoord over de tranen om zijn zoons doot. Strijdige gewoonte. In de Rechten overal middel om voor, of tegen te zijn. Wat het gezach in de Rechten krenkt. De wetten klein in 't begin, en door de gewoonte versterkt. Grote onbeschaamtheit der Stoïschen, en noch groter van de Kynischen. 500

Zesëndartigste Afdeeling.

De schijn voor 't zijn genomen. De Schrift verkeerdelijk, en tot bewijs van 't goutzoeken gebruikt. Niets zo vreemt, of 't vind navolgers. Homerus algemeen meester van alle lieden; ook in de Christelijke Godsdienst. Platoos geschriften op alle ieuwe gevoelens toe te passen. Strijdige bestaaten van een zelve ding. Twijfeling der Pyrrhoniers. Gevoelen der Epikurischen van de bevarreljkheit, en dat van Protagoras van 't ware. Plaats van 't oordeel, naar Epikurus. Waar aan Plato 't oordeel en de waarheit toeëigent. 504

Zevenëndartigste Afdeeling.

De zinnen onze meesters, die 't begin en einde van de wetenschappen zijn. Chrysippus

lippus vergeetfiche poging daar tegen. Of wy ook meer zinnen moeten hebben. De vernoeving der ziel geeft geen verzekering. De blindgeborenen hebben geen bevatting van 't gezicht. Aangenaam verhaal van een blinde. Gebrek van zinnen, misschien oorzaak van onze onkunde. Onze zinnen kunnen de verborge eigenschappen der dingen niet bevatten. De beesten leren ondertusschen enige bezondere dingen door hun bezondere zinnen. Grote heerschappij der zinnen. Verwarring, die uit de derving der zinnen spruit. De zwakheit der zinnen bestrijd meest de wetenschap. Verkeerde verbeelding, uit onkunde der zinnen, die echter niet te beschuldigen zijn. 507

Achtëndartigste Afdceeling.

De zinnen zijn d'opperste meesters der kennis; of anders is 'er geen wetenschap. Zy zijn ook meesters van de redenering. 't Gevoel krachtig in ons, en onz gemoed beweegzaam. Kracht van de stem. Zwakheit van de mensch in zich zelf te beledigen. Zwakheit van 't gezicht; en zijn eige geruigenis hier af. D'oren gevarelijke werktuigen. Vermogen van 't geluit op onze zielen, die de zinnen ook lijden aandoen, en dikwijls verdoven. 't Leven der menschen by een droom geleken. Peinzerijen zijn dromen der wakenden, 511

Negenëndartigste Afdceeling.

De zinnen der beesten machtiger dan d'onzen. Kracht van onz speeksel. De zeehazen aan ons, en wy aan hen tot vergift. Aart van de geelzucht. Onzekerheit van de ware staat der dingen. Verandering van zinnen door de verandering van de gestalte des oogs. Verscheidenheit van oren brengt verscheidenheit van klanken aan. Wy verschillen in 't oordeel

der zinnen van de beesten, ja van malkander; 't welk onzekerheit in de wetenschap maakt. Bedroch aan de zinnen. Vergrootspiegels tot welluft gebruikt. De toevallen doen de dingen anders en anders schijnen. Verscheide smaken naar de verscheide gesteltenissen. 516

Veertigste Afdceeling.

Hoedanig een rechter nootzakelijk tot de voorgedachte verschillentheden. Hoedanig 't oordeel der dingen naar hun schijn is. De schijbaarheden strijden tegen malkander. Geen bestandige wezentlijkheit onder ons. Lossigheid in 't begrip van 't wezen der natuur. Plato stelt delighamen zonder wezentlijkheit. Parmenides ontkent de beweging. Gevoelen der Wijsbegerigen over de vluchtigheid des tijts. Verandering van de stoffelijke zelfstandigheid, en van de mensch, sedert zijn oorsprong. De voortbrenging van 't een is de doot van 't ander. Niets blijft; en 't bewijs daar af. Wat warelijk is. De tijt bewegelijk en ongedurig. God alleen eeuwig; en hoe hy uit te spreken is: hoedanig zijn nieuwigheit. Hoe de mensch zich ophieven en verhogen mag. 520

XIII. HOOFDDEEL.

Om van eens anders doot s'oordeelen.

Wy sterven zonder gedachten van te sterven, en menen dat onze doot een grote zaak is. Voorbeeld in Cesar. Wy zijn onbekommert, om dat wy menen buiten noot te zijn. Een verwijde doot lastiger en heerlijker dan een snelle. Voorbeelden daar af in veel van d'Ouden. 524

XIV. HOOFDDEEL.

Hoe onze geest zich zelf belet.

Waar uit de keur en verkiezing van twee dingen, die eveneens schijnen, spruit. Het geen, dat overal even sterk is, kan niet breken. Vreemde voorstellingen der Meetskundigen. 529

XV. HOOFDDEEL.

Dat onze begeerte door d'ongemakkelijkheit toeneemt.

Het tegenwoordige een last door de vrees van het toekomstige. Gewoonte der Lacedemoniers in de liefde bezich te houden. De kommer en moeijelijkheid maakt de dingen dierbaar. Strengheit der meesters en aangemerkt, dan d'al te grote zoetigheid. Schoonheden bedekt, en waarom. De Kerk heeft somtijts nut van bewogen te worden. De huwelijken lange tijt te Romen in eren gehouden, en waarom. De straffen zijn aanprikkelingen der zonden. Agrippeers, en hun zachte zeden en oprechtigheid; in hoe hoge achtung. Verhaal van Montaignes huis en huishouding in de burgerlijke oorlogen. 530

XVI. HOOFDDEEL.

Van d'Eer.

Onderscheit tusschen de naam en zaak. De naam kan in God toeneemen. Wy moeten naar onze verbetering trachten. Eer door de Wijsbegerigen veracht. Gevele een vergift der Vorsten. Lofjuicing schadelijk voor de kuisheit der vrouwen.

D'eer om't gemak te begeren. Epikurus verbied naar d'eer te trachten; bewijs van dat hy'er zelf naar getracht heeft. Eer uit zich zelve te begeren, volgens Carneades, en van Cicero betracht. De deucht uit zich zelve prijsfelijk. Het vertroude weêr te geven is niet zo prijsfelijk, als het zelfde te behouden lasterlijk. Ongerechtigheit van Krassus en Hortensius, in een valsch testament voor te staan. 't Geval geeft ons d'eer, die niet in de dapperheit gezocht moet worden. Alexander en Cesar zijn hun achtung aan 't geval verplicht. De meeste menschen sneuvelen in de minste gevarelijkheden van d'oorlog. Eer om naam te verkrijgen van weinig belang. Dapperheit uit zich zelve te begeren, niet om haar te tonen. Nietigheid van d'achtung by 't gemeen. Men moet de reden volgen, als de beste middel. Schalkheit is zelden dienstig. Lof van Fabius Maximus. Naturelijke zoetigheid in eige lof te horen. Groot vermogen van de veinzing in d'oorlog; daar in de kleinen voor aan moeten. De grote meer dan de goede achtung gezocht. Na de doot geen vrucht van d'achtung. De gemeene treffelijke daden smoren onder de menigte. Daar is meer onbekent, dan bekend. Waarom de Lacedemoniers offerden, als zy ten strijt gingen. De schriften der Ouden bewaart, of verloren, naar de gunst van 't geval. De geheugenis van weldoen is kort. De werken des deuchts door hun eige waarde vergolden. Goede achtung by 't volk niet te verwerpen. Burgerlijke bestieringen met valsche verdichtfelen opgericht. 535

XVII. HOOFDDEEL.

Van de Verwaantheit.

Eerste Afdeeling.

E

Ver-

Verwaantheit, wat zy is. Wy houden ons aan de schaduw, niet aan 't wezen. Hoe men zich bekend mag maken. Ongeeregelt gelaat, mit natuurlijke neigingen spruitende. Eerbewijs van ootmoedigheid verzelt; daar een Vorst niet te quistig in moet zijn. Stuurfch gelaat van Kaizer Konftancius. De verwaantheit in twee delen gedeelt. Meesterschap van verächtting verzelt. Wy achten eens anders beter dan 't onze. Goede uitwerking eerder aan 't geluk, dan aan onze naertigheid toe't eigenen. De Wijsbegeerte bequaamt om onze ydelheit bekend te maken. Montaignes klein gevoelen van zich zelf. Grote toetfel van Dionysius tot zijn gedichten, die verworpen worden; de godfpraak tegen hem kwalijk uitgelegt. 547

Tweede Afdeeling.

Vermaak in eige bedrijf aangenaam. Voortreffelijkheid van de gefchritten der Ouden. Stijl van Montaigne. Vermakelijke koutingen den Vorsten aangenaam. Zedigheid van Montaigne. Onderscheit ruffchen Salustius en Cefar. Plutarchus boven Seneka gestelt. Verandering van taal in yder gewest. Mannelijke taal der Gaskonjers. De schoonheit een voortreffelijk ding. De ziel moet met het lighaam verëenigen. 't Lighaam machtig om eeuwige vergelding, of straf t'ontfangen. Schoonheit 't eerste voordeel van d'een boven d'ander. Welke gestalte best aan een man past. Hoge gestalte ontfaghelijk. Schoonheit in de beftijders verëischt. Misgreep door der zelfder gebrek aan Filopemen. Wat de schoonheit der mannen is. 553

Darde Afdeeling.

Gedaante en gestalte van Montaigne. Zijn lighamelijke hoedanigheden; gelijk

ook van zijn geest. Wat bequaamheit om zich met zijn staat te vergenoegen is. Berading lastig aan Montaigne. Hoordragerij opentlijk gezocht, om 't verborge gefnap der spotters te breidelen. Die genoeg heeft, moet het zijne niet wagen. De Franschen by apen geleden. Ongeluk ergens toe nut. Nutte hoedanigheden voor een Vorst. De geveinstheit hatelijk, en waarom. 556

Vierde Afdeeling.

Wat grootmoedigheid by Aristoteles is. De waarheit het voornaamste deel des deuchts, en om haar zelve te beminnen. Geveinstheit van Tiberius. Ongetroutheit aan een Vorst schadelijk; volgens Solymans gevoelen. Openhartigheid van Montaigne. Nuttigheit van de geheugenis. Eige werken zwarelijk van buiten te leren. Verplichtenis en dwang stuiten dikwijls de leden. Een boogfchutter weigert de proef van zijn kunst ten kosten van zijn leven. Korte geheugenis van Montaigne; by enigen geheel verloren. De noodfte zielen met enig vermogen begaaft. Onkunde van Montaigne. Eige zotheden te kennen dienftig. 561

Vijfde Afdeeling.

Men mag zich zo wel met de pen, als met de pinceel affchilderen. Schijnbaarheden groot van geral in de menschelijke zaken. De vryheit van te verklezen zo lang te behouden, als men kan. De verkiezing in twiiffelächte dingen aan 't lot en geval gestelt. Niets vry van tegenfpraak. Verandering in de zaken van Staat zeer gevarelijk. Onbestandigheid der Franschen. Gehoorzaamheit moet zonder re-denering zijn. Groot gevoelen van ons zelve. Weinig lof te behalen met boeken te fchrijven. 567

Zeste Afdeeling.

Her verstant gerechtiglijk gedeelt. Kleine achtung van zich zelf een goed gevoelen, tot rust van 't gemoed. Montaignes inkeering in zich zelf. Hoedanig zijn inbeeldingen. Waar uit d'achtung gezocht moet worden. Middelmattige dingen alleen in onze eeuw voortgebracht. De menschen van onze eeuw niet by d'Ouden te gelijken. Geleertheit zelden zonder verwaantheit. De voorbeelden der Ouden by te brengen strekt wel tot lof van de geheugenis, maar tot nadeel van 't verstant. Onz onderwijs leert ons niet de deucht te volgen. Goed onderwijs verandert oordeel en zeden; voorbeelt in Polemon. De zeden en redenen der lantlieden beter geregelt, dan die van onze Wijsbegeerten. Lof van verscheide voortref felijke mannen in de voorgaande eeuw. 571

XVIII. HOOF TDEEL.

Van 't beten Liegen.

Tegenwerping tegen Montaigne, van zich zelf ten toon te stellen. Montaignes antwoord daar op. Zijn voorstelling anders, dan anderen van hen. Nuttigheit in zich zelf dus af te schilderen. D'aangename geneuchten schuwen 't gezicht. Wy zijn bezonderlijk aan ons zelven verplicht. Verbanning der waarheit is 't eerste bewijs van 't bederf der zeden. 't Liegen van ouds den Franschen verweten; en waarom dit verwijtchen meer tref, dan enige andere zonde. De leugen is een getuig van dat men God veracht, ende menschen vrees. Hoe de leugenen door zekere volken van Indiën verzoent wierden. Gewoonte der Grieken en Romainen, van de leugen niet zo zuvel op te nemen. 575

XIX. HOOF TDEEL.

Van de vryheit van geweten.

Goede mening doolt dikwijls als 'er geen beleid by is. Woede der eerste Christenen regen de boeken der Heidenen. Voortreffelijkheid van Kaizer Julianus, en een brede beschrijving van zijn goede eigenschappen. Leugenachtig verhaal van hem gedaan. Invoering van 't Heidendom; en door welke middel. Wat vryheit van geweten uitwerken kan. 579

XX. HOOF TDEEL.

Wy proeven niets, dat zuiver is.

D'enkeltheit en zuiverheit der dingen zijn niet te gebruiken. De deucht niet zonder vermenging; ook niet de wellust. De wellust en pijn mer de staerten te zamen gebonden. De droefheit niet zonder vermaak. De trekken van lachen en wenen verschillen weinig in 't aangezicht. De wellust niet altijd te gebruiken. De zuiverste deucht niet zonder gebreken. Gemeene verstanden bequaamt om zaken uit te voeren. Al te naauwe overweging schadelijk. Pochers gemenelijk de ergsten. 583

XXI. HOOF TDEEL.

Tegen de Luiheit.

Vespasianus bezigheit voor de Staat in zijn uiterste. De zorg van de Vorst voor zijn onderzaten maakt han ook bezorgt voor hem. Tegenwoordigheit van de Vorst in grote zaken nodig. Voorbeelden van de Turkische Kaizers in huy oorlogen. Voor-

Voortreffelijkheid van Kaizer Julianus. De Romainsche jeucht tot staan gewent. Schrikkelijke verloving der krijgslieden. Filistus doot zich zelf, om dat de vijant hem niet trefte. Moley Moluch, Koning van Fez, verwinner der Portugezen. Zijn wakkerheit en schrandtheit tegen zijn vijanden. Zijn yver in de noot; en zijn doot. Katoos onbetenttheit in zijn uiterste. 586

XXII. HOOFDDEEL.

Van de Posten.

Postpaerden door wie opgerecht. Snelle voortreizing van verscheide lieden. Zwaluwen en duiven tot boden gebruikt. Lopers van de grote Turk. 589

XXIII. HOOFDDEEL.

Van quade middelen, tot een goed einde gebruikt.

Al te grote gezontheit gevarelijk; gelijk ook de Staten, die al te wel varen. Overvloeyingen van volken. Voortplantingen der Romainen. Oorlogen angevangen, om de Gemeente in de toom te houden; voorbeelden daar af. Quade middelen tot een goed einde gebruikt; met voorbeelden bevestigt. Gedwonge woede der schermers te Romem, en't verwoed vermaak, daar in geschept. 591

XXIV. HOOFDDEEL.

Van de Romainsche Grootheit.

Ciceroos brieven t'onrecht gemeenzaam genoemd. Cefars grote macht in Konink-

rijken te schenken, en te nemen. Groot gezach van de Romainsche Raat tegen Antiochus. Milddadigheit van Solyman, waar uit gesproten. 594

XXV. HOOFDDEEL.

Van de zieke niet na t'open.

De gicht nageaapt, en warelijk gekregen. Een, die zich veinsde slechts een oog te hebben, word ook zodanig. Roekeloze belofte. Gewoonte van Montaigne. Blindheit in't slapen overgekomen. Vermakelijk verhaal van Senckaas zottin. 596

XXVI. HOOFDDEEL.

Van de Duimen.

De duimen te zamen gevoegt, en bloec daar uit gezogen, tot bevestiging van verbont, by enige vreemde Koningen. De buiging van de duimen voor gunst, of ongunst by de Romainen gebruikt. Duimelozen vry van d'oorlog by de Romainen. D'afkappers van duimen gestraft. Aan verwonne vijanden de duimen afgekapt. 598

XXVII. HOOFDDEEL.

Blodigheit moeder van de wreetheit.

Blodigheit veroorzaakt gemenelijk wreetheit. Wie wreetheit in d'oorlogen plegen. Zijn vijant te doden spruit uit blohartigheit. Wat wreken is. Lijfgevechten in Narsingen gemeen. Lasterlijke lasteringen van Asinius Pollio. Aristoteles bespot een lasteraar. Lijfgevechten, en Je misbruiken van tweeden en darden te verkiezen. Dwaasheit der Franchen in hun

hun lijfgevechten. Waar toe de schermkunst nut; en zy wijkt af van de ware dapperheit. Eerste onderwijs der krijgslieden inde wapenen. De worsteling verworpen. Blohartigen wreet en moorddadig. Wat de dwingelanden wreet en bloeddorstig maakt. De wreetheden spruiten d'een uit d'ander. Voorbeeld hier af in Filippus van Macedonen. Stoutmoedigheid van Theoxena. De doot door de dwingelanden verlangt, om hun gramschap te doen gevoelen. Largsame doot aan 't kruis. Voorbeelden van schrikkelijke wreetheden. 599

XXVIII. HOOFDEEL.

Alle dingen hebben hun tijd.

De beide Katoos te zamen vergeleken. Gebreken van d'oude Kato. Alles heeft zijn tijd. Aan de jonkheit past te leren, en aan d'ouderdom geleert te hebben. Onze begeerten verjongen geduriglijk. Waar in d'ouderdom ons trooft. Men kan altijd vorderen, maar niet altijd leren. Waerdige oefeningen van de jonge Kato, en zijn voortreffelijkheden. 607

XXIX. HOOFDEEL.

Van de Deucht.

Hoednig de daden der Helden van de verlede tijd. Krachten van onze ziel in d'uitsparingen. Beschrijving van Pyrrho de Wijsbegeerige, en van zijn handel en bedrijf. De mensch geheel uit te trekken zeer zwaar. Gruwelijke daden, aanzich zelve gepleegt. Indiãnsche vrouwen sterven met hun mannen; en de beschrijving van die gewoonte. Gymnosofisten met zich zelve te verbranden heilig en gelukkig geacht. Noodlot, van d'Ou-

den gestelt, en van de nieuwen gevolgt. Zwak geloof van 't meeste deel daar in; en vast geloof der Beduinen in dit stuk. Verhaal van een Turk, om de vastigheid van zijn geloof in de voorschikking te tonen daar door de Turken stout in hun bestaan worden. Grote moed en stoutheit der twee moordenaars van de Prins van Oranje. Onbestandigheid van de toeleg by Orleans. Op wat wijze d'Assafynen het Parady's pogen te verkrijgen. 609

XXX. HOOFDEEL.

Van een gedrochtelijk Kint.

Breed verhaal van een gedrochtelijk Kint met twee lighamen; gelijk ook van een gedrochtelijk man. Gedrochten by de menschen niet zodanig by God. Het geen, dat tegen de gewoonte is, word onnatuurlijk geacht. 616

XXXI. HOOFDEEL.

Van de Gramschap.

Misbruik van dat yder zijn kinderen naar zijn beueven opvoed. Woede der ouders, aan hun kinderen gepleegt. De tuchtiging een geneesmiddel voor de kinderen. Wanneer en hoe men straffen moet. Cefars vonnis tegen Rabrius vernietigt, om dat liet in gramschap gevelt was. Zeggen en doen moeten te zamen gaan. In Brutus en Senekas redenen meer kracht, dan in die van Cicero. Plutarchus in zijn schriften te kennen. Zijn slaaf verwijnt hem zijn gramschap; en zijn zette antwoord daar op. Niet in toorn te straffen, naar 't voorbeeld van Archytas en Platon. Ploeg wreetheit, uit toorn en spijt gesproken. Gramme aart van Celius. Focions bezidichtheit tegen een lasteraar. De

De gramschap kruipt dieper in, met haar te verbergen, en moet schaerfelijk in de huishouding gebruikt worden. Montaignes gramschap in grote en kleine zaken.

617

XXXII. HOOFDDEEL.

*Verdediging voor Seneka en Plutar-
tarchus.*

De Kardinaal van Lotteringen t'onrecht by Seneka vergeleken. Seneka tegen Dion; en Plutararchus tegen Bodinus verdedigt. Verkeerde voorbeelden, van Bodinus bygebracht. Ongelooffelijke zaak, van Plutararchus verhaalt. Wonderlijk gedult der Lacedemonische kinderen. Stantvastigheid der Egiptenaars in hun dievery. Voorbeelden van ongemeen gedult. Vrouwen hardnekkig in hun gevoelens. Voortreffelijkheid der Ouden. Tweede en derde beschuldiging van Bodinus tegen Plutararchus; doch t'onrecht, Plutararchus uitsteekentheit in 't geen, daar in hy beschuldigt word.

624

XXXIII. HOOFDDEEL.

De Historie van Spurina.

Waarom de verliefde begeerten de geweldigten zijn; en hoe veel menschen hen gebreidelt hebben. Xenokrates strengheit tegen zich zelf. De begeerten der ziel geen zadheit onderworpen: voorbeeld in Julius Cesar. Zijn minnerijen moeten voor zijn eerzucht wijken. Zeker Mahomet tegelijk eerzuchtig en onkuifsch. Ladislaus stelt de verliefde wellust boven d'eerzucht. Cefars voortreffelijke eigenschappen. Op welke wijze hy een dronkaart word genoemd. Zijn goedertierentheit en zachtsmoedigheid tegen zijn vijan-

den, lasteraars en samengezworenen. D'eerzucht alleen bederft zijn treffelijke denchden. D'eerzucht krachtiger dan de liefde. Spurina schend de schoonheit van zijn aangezicht. Montaignes oordeel daar over. Middelmaat te houden zeer zwaar.

629

XXXIV. HOOFDDEEL.

*Waarneeming op Julius Cefars
middelen van t'oorlogen.*

Voortreffelijkheid van Cefars Aanteekeningen. Zijn vreemde aanmaning aan zijn verschrikt heir. Wat hy 't voornaamste ampt van een Veltöverste achr. Zijn verlos aan zijn krijgslieden; en ook zijn strengheit aan hen. Zijn aanmaningen aan de zijnen. Voortreffelijkheid van zijn krijgsvetogen, en zijn vaerdigheid daar in, en in zijn verwinningen te vervolgen. Zijn voorzichtigheit in zijn heir te beleiden. Hy dvertrest Alexander in voorzichtigheit. Zijn grote stoutheit in veel van zijn krijgsverrichtingen; en zijn groot vertrouwen in zijn geluk. Gerechtighe vrees van al te groot hirt; gevoelen van Cyrus, Bajazet en Schanderbeg hier op. Roekeloze stoutheit schadelijk aan een krijgsöverste. De wetenschap van te zwemmen zeer nut in d'oorlog; door Cefars voorbeeld bevestigd. Liefde en dapperheit van zijn krijgslieden. Getrouheit zijner deelgenoten; voorbeeld hier af in de Saloners.

636

XXXV. HOOFDDEEL.

Van drie goede Vrouwen.

Goede vrouwen weinig in getal. Bewijs van de genegentheit der vrouwen tot hun mannen verkeerdelijk tot na hun door gespaart. Aan wie het past hun dode mannen

nen

nen te bewenen. Geweinst geweest. Voorbeeld van wonderlijke liefde van een vrouw tot haar gemaal, met de welk zy zich in zee stort. Getroutheit van Arria, aan haar gemaal, die zy ter doot aanmaant, en zelve het voorbeeld, en de proef daar af aan hem toont. Hoe by de Romainen den Groten de doot aangezegt wierd. Gerustheit van Seneka, in d'aanzegging van zijn doot. Hy vertroost zijn vrienden, en gemalin, die, uit liefde tot haar gemaal, besluit met hem te sterven. Zy doen zich beide d'aders openen. Senekaas treffelijke redenen. Paulina in 't leven behouden. Aanmerkenswaardige dingen in Seneka en Paulina. Bewijs van wonderlijke liefde in hen. Om eens anders wil in 't leven te blijven is een getuigenis van goede wil en toegentheit.

644

XXXVI. HOOFDDEEL.

Van uitsfeekende mannen.

Beschrijving van Homerus voortreffelijkheid; en zijn achting by alle menschen. Alexander uitsfeekende boven alle Vorsten; zijn grootheit; gebreken, die hem verwezen kunnen worden; zijn goede eigenschappen; en waar in boven Cesar te stellen. Voortreffelijkheid van Epaminondas, en zijn goede eigenschappen.

651

XXXVII. HOOFDDEEL.

Van de gelijkheit der kinderen met de Vaders.

Eerste Afdeling.

D'ouderdom met veel gebreken beladen. Montaignes quaal. Verkeerde goedertierenheit van Tamburlan tegen de

Melaatschen. De vrees der toekomstige qualen erger, dan 't gevoel daar af. De darmpijn de grootste van alle qualen. De pijn doet de doot minder vrezzen. Ampt van de Wijsbegeerte. Klagen in de pijn vry, zo zulks tot verlichting strekt. Montaignes staat in de darmpijn. Een steen wonderlijk gelost. Pijnelijke ziekte van de steen. Scherpzinnige oormoedigkeit, die uit verwaantheit spruit.

657

Tweede Afdeling.

't Zaat met de neigingen des vaders verzeil. Voorbeelden van gelijkheit der kinderen met d'ouders. Overgang der gebreken van d'ouders tot hun kinderen. Afkeer van Montaigne, en van zijn voorouders tot de geneesmiddelen. De gezontheit kostelyk, en met alle gevaar te zoeken. Op onze kennis in de geneesmiddelen weinig te vertrouwen. De geneeskunde aan veel volken onbekent. Katoos gezontheit, en die van zijn gezin. Genezing der Arkadiërs en Lybiërs. Gevaar der afzettende geneesmiddelen. Klachte van Kaizer Adrianus over de geneesmeesters. Hun voordeel in de goede gevolgen aan hem toe te eigenen, en de quaden van hen af te schuiven. Een gunstig gevoelen van de geneesmiddelen van de ziekte verzocht. Etopus spot met een geneesmeester. Streng wet der Egiptenaars tegen hen.

661

Darde Afdeling.

Goed begin des geneesmeesters. 't Geloof van de ziekte moet voor de werking der geneesmiddelen gaan. Sporeloosheit des geneesmeesters. Verscheide gevoelens van d'oorsprong der ziekten. De geneeskunde de gewichtigste en onzekerste der wetenschappen: wanneer, en door wie in achting gebracht. D'een dempt d'an-

d'ander. Misgriep in de geneeskunde oorzaak van veler doot. Mengte der dingen, die daar in waar te nemen zijn. De kennis van de rechte tekenen zwaar. De wondheeling zekerder, dan de genezing der zieken. Bezondere geneeskunde van yder deel des ligbaams onder d' Egyptenaars: haat zwakheit en verandering in haar redenen; en ook in haar raden. 667

Vierde Afdeeling.

Montaignes gevoelen van de badstoven. Verscheide gebruik daar af by verscheide volken. Oude en oprechte zeden van zeker volk, door geleerden verbaftert. Bok-

ke bloet goet tegen 't graveel geächt. Stepen in de pens van een bok gevonden. Montaignes gebruik van de geneesmeesters, die zeiven dikwijls het gebruik der geneesmiddelen verwerpen. Hoe de Babyloniers hun zieken genezen. Quinte Essence, en wat het is. Melaatsche met wijn te drinken genezen. Op ervarenissen by geval niet te vertrouwen. Tegenwoordig lof boven het toekomstige te stellen. Door geschriften na de doot achtung te willen verkrijgen is grote dwaasheit. Vonden der geneesmeesters in ons af te wijzen. Perikles antwoordt in zijn ziekte. Gezontheit boven eer te stellen. 673

D A R D E B O E K.

Eerste HOOFDDEEL.

Van de nuttigheit en eerbaarheid.

Eerste Afdeeling.

En aangebode verraat tegen Arminius door Tiberius geweigert. Zonden nootzakelijk in alle bestieringen. Boosaardig gerecht. Montaignes openhartigheid; en zijn nuttigheit daar uit. Naturelijke vrijmoedigheid van spreken weinig by de Vorsten verdacht. Haat en gramschap buiten de plicht der gerechtigheit. Generleischap niet eerlijk in de beroerten van 't Vaderlant. Wie zich niet met de burgerlijke oorlogen heeft te bemoejen. De dingen met hun rechte naam te noemen. Hoe de dubbelhartige menschen t'uchten, en waarom zy nut zijn. Geheim der Vorsten van groot belang. Filippides wijze antwoordt. Getroutheit niet tot verraat te gebruiken. De

wil en begeerte vry, maar niet de werken. Montaigne afkeerig van de handeling der gemene zaken. Algemene en bezondere gerechtigheit. De wetten geven plaats aan veel zondige daden. 683

Tweede Afdeeling.

Voorbeeld van nur verraat boven 't eerlijke gestelt. Een verrader zwarelijk met verraat te betrappen. Edelmoedige woorden, der verwonne Lacedemoniers. Plechtelijke eed der Rechters van Egypten. Verraat door de genen gestraft, die 't geboden hadden; verscheide voorbeelden hier af. Verraders afschuwelijk by de genen, die hen gebruiken. Maagden mogten te Romen niet met de doot gestraft worden. Verwezenen door hun magen, en door zich zelve gedoot. Wanneer d'uitterste middelen te gebruiken. Timoleon tot Opperste naar Syrakuse gezonden, om na maals naar zijn bedrieff geoordeelt te worden. Ongerechtigheit van de Romainsche Raat

Raat tegen enige vrygekochte steden. Bezonder nut niet boven de gegeve beloften te stellen. Beloften, uit zich zelve ongerecht, niet te houden. Epaminondas voortreffelijkheid. Alle plichten tot de zijnen niet om de welstant van 't Vaderlant te verachten. Gelijke dingen in verscheide tijden verscheidelijk ingezien. 689

Tweede Hooftdeel.

Van 't Berou.

Eerste Afdeling.

Onbestandigheid der werreltsche dingen. Boeken zonder wetenschap, wa' zy zijn. D'omwegang en geschriften zijn somtijts verscheiden. Onderscheit tusschen geleert en bequaam. Zonde is geen zonde, zo zy niet quetst; waar uit zy voornamelijk spruit. Welke zonden voor zonden te houden zijn. Grootheit verheugt de welgebore gemoeden. Vrolijkheit in wel te doen, en van een goed geweten. Waar op de vergelding der goede werken geeft is. Wy zelve moeten van onze eige werken oordeelen. Ingewortelde zonden zwarelijk te verwerpen. Inwendiglijk oprecht te zijn is een zware zaak. Treffelijke antwoord van Drusus. Waarom Agestilaüs zijn herberg in de tempelen neemt. 696

Tweede Afdeling.

D'onbeampte en afgescheide levens zwaar in hun plicht. Alexanders deucht minder dan die van Sokrates. Uitterlijk gelaaten getuig van onze inwendige gehelrenis. Onze grote verbeelding van grote lieden. Naturelijke neigingen door onderwijs versterkt; niet verwonnen.

Montaignes geoeffentheit in de Latytsche taal; en zijn verbaatheden daar in uitgedrukt. Men wil gaerne de schijnzonden, niet de ware zonden, hervormen. Verkeerde verbeetering der menschen. Vermaak verontschuldigt de zonde. Verhaal van zeker dief, en hoe hy, rijk geworden, zijn dieverij betaalde. Pythagoras gevoelen van een nieuwe ziel te nemen, hoe te verstaan. Geveinsde godvruchtigheid lichtelijk na 't apen. Welke dingen het berou raakt. Beradingen; hun wijze en kracht. 701

Darde Afdeling.

In de zaken zijn verborge en onramelijke delen. Raden en uitvallen buiten berou. Onbeveinsde raden moeten niet verweten worden. Montaigne gewent zijn eige raat te gebruiken. Weinig raat te geven veroorzaakt rust. D'ouderdom brengt toevallig berou meê. Onz oordeel moet niet in de werreltsche zaken verbijsteren. De bekoringen in d'ouderdom zwak. Onz voorgaand leven moet zodanig geweest hebben, dat wy 't niet beklagen. De herdenking van 't voorgaande geluk moet ons de tegenwoordige staat geduldiger doen verdragen. De matigheid moet om haar zelve, en uit eerbiedigheid tot God bemint worden. D'ouderdom lastiger zielekten, dan de jonkheit, onderworpen, en maakt meer rimpelen in de geeft, dan in 't aangezicht. 705

Darde Hooftdeel.

Van drie Handelingen.

Eerste Afdeling.

Wat de voornaamste bezuamtheit in de mensch is. Ledigheid schadelijk voor de ziel.

ziel. Bezigheden van een wakker gemoed. Geringe beradingen niet waerdig dat men de gedachten daar op vest. Al te keurig maakt de mensch onbequaam om met menschen te handelen. Zich van 't gemeen volk af te zonderen is dwaasheit. Montaignes koelheit en yver in vriendschap te maken. Vriendschap gezellig, maar niet hooplopende. Al te meesterlijk tegen de zijnen is te verwerpen. Onze geest behoeft eerder een toom, dan sporen. Naturelijke gaven meer r'achten, dan de verkregen. Nutteloze kunsten voor de vrouwen. Hoe zy de Dichtkunde, Historien en Wijsbegeerte hebben te gebruiken. Naar welke eenzaamheit men te trachten heeft. Hoe men in de gezelschappen heeft te wezen. Montaignes stilte in een woelig huis. Onze geest toont zijn voortreffelijkheid in alle zaken. D'onderwijzing niet minder aangenaam, schoon zy de meesterlijkheit achterlaat.

709

Tweede Afdeeling.

De handeling en verkeering met vrouwen zoet, doch omzichtiglijk te gebruiken; middelmaat best daar in. Vreemde gewoonte onder de Brachmannen. Veinzerij niet minder in de vrouwen, dan in de mannen. Hoedanig de neigingen der beesten zijn. Montaignes minnerijen. De liefde stelt de bevallijkheden van 't lighaam boven die van de geest. Handeling met de boeken. Montaignes vermaak daar in, en zijn gebruik daar af. Beschrijving van zijn boekerij en huis. Altijt in gezelschap te zijn lastiger, dan altijt alleen te wezen. Waarde van 't vermaak. De geneuchte der boeken van grote ongemakken verzelt.

715

Vierde H O O F T D E E L .

Van d' Afwendig en Afleiding.

Eerste Afdeeling.

Onze hartstochten worden door tegenpraak aangeprikkelt. Middel voorgesteld, hoe men zich in 't vertroosten moet dragen. Middel, van Montaigne gebruikt. Verhaal van 't beleit van Himberkoert, om de Luikenars neder te zetten. Atalante, hoe in haar loop verleid. In de ziekten de gedachten af te leiden zeer nut. Onverschrikte doot van Sokrates. Hegeffias krachtige aanmaningen ter doot. Kloekmoedige doot van Subrius Flavius. Yver van 't gevecht neemt de gedachten op de doot wech; voorbeelt. D'overweging des doots door eige verweering verdriven.

720

Tweede Afdeeling.

Xenofons ontfeltenis en bedaring over zijns zoons doot. Epikurus troost in zijne schriften. Zenoos flauwe bewijsreeden. Montaignes eige middel om een jong Vorst van de wraak af te trekken. Zijn eige afleiding van ongeneucht. De tijt een geneesmeester onzer hartstochten. Alcibiades middel om 't gemeen geklap af te wenden. Ware neiging met geveinsde bedekt, en in ware neiging verandert. Dwaasheit der veinzers. Droefheit uit geringe dingen gesproten. Gruwelijke pijn van de steen. Aan misdadigen de roede toegebonden. Wijsheit onmachtig om droefheit te dempen. Ware rou door geveinsde ingedrukt. Veranderlijkheit van de mensch naar de voorvallen. Kracht der inbeelding en minnerij, door verscheide voorbeelden bevestigt.

724

Vijfde

Vijfde HOOFDDEEL.

*Van Virgilius Gedichten.**Eerste Afdeling.*

Ongelijkheid van staat tusschen de jonkheit en ouderdom. Overmaat in wijsheit. D'ouderdom schiept vermaak in de herdenking der jonge jaren. Lekkerheit strafbaar in een jongeling. Verlof des ouderdoms. Gerustheit moet met moeite gezocht zijn. De geest is zeer eng met het ligchaam verbonden. Vrolijke wijsheit aangenaam. Geemelijke lieden hatelijk. Uiterwerking van vrijmoedige belijdenis zijner werken. Men moet zijn gebrek bezien, om het te verbeteren. De qualen der ziel worden minst gevoelt. Eens anders geheimenissen te verbergen zeer lastig. Leugen erger dan hoererij. 729

Tweede Afdeling.

Men is verbaast in de verkiezing van een van twee zonden; voorbeeld in Origenes. Geveinstheit in de zonden. Openbare belijdenis loffelijk. Misdrif, by geval geschied, niet te straffen. Voorbeeld in Archelaüs. 't Gerucht niet t'achten. Naar 't gevele te luisteren is een bewijs van onkuade van zich zelf. De redenen, tot de teling behorende, buiten ernstige en geschikte koetingen gestoten, en waarom. Schaamte een vergiering in de jongelingen. De gedichten verrekken tot wapenen aan de liefde. Waar op men te zien heeft in 't huwelijk aan te gaan: d'ongebondenheit daar uit te bannen; en waarom. Huwelijken, door schoonheit en verliefde lusten aangegaan, niet zeer bestendig. Deucht en edelheit niet te zamen te smelten; en waarom. 734

Derde Afdeling.

Wat edeldom is. Eige verdiensten boven aangeërde edeldom te stellen; door Antigonus voorbeeld bevestigt. Misbruik daar in te Sparre. Edeldom van Kalikuth, en hun voorrechten. Een goed huwelijk een goede gezelligheit. Vooertreffelijkheit; en waar by geleken. Wie heden de bequaamsten daar toe zijn. Kracht der gewoonte. Quade regel der vrouwen in 't huwelijk. Boelinnen daar in te houden vol twist en wantrou. Isokrates vergelijking van Athenen by de boelinnen. Gedurige strijt tusschen man en wijf. De vrouwen machtiger, dan de mannen, in de minnerij. Klachten van een wijf over haar gemaals gedurige bestormingen; en regel, door de Koningin van Arragon, daar in gestelt. Wy eischen van de vrouwen het geen, daar in wy zelve gebrekkelijk zijn. 738

Vierde Afdeling.

Voorbeeld van Kuisheit in 't huwelijk be- looft en onderhouden. De kinderen tot lief te hebben onderwezen. Waar in de vrouwen wetiger, dan de mannen. Boeken, van de man geschreven. Gruwelen onder d'oude Heidenen in 't gebruik. Woede en drift der menschen schadelijk voor hun gezondheid. Vergéeffche middelen der vrouwen van Pegu, om de mannen aan te lokken. De mannen zeer zorgvuldig voor de kuisheit van hun wijven, schoon zy zelve grote oorzaak van der zelfder uit- spatting zijn. Groot gevaar, dat de vrouwen in de werelt uit te staan hebben. Zy worden om hun kuische weigering te meer bemint. Zy mogen naar eerlijke verzoeken horen. Vrouwen, in hun eerverkort, door hun stantvastigheit herstelt. Heftige minnenijt, die ook plaats in de besten heeft. F 2

heeft. Voorname mannen onder d'Ouden tot hoorndragers gemaakt. 744

Vijfde Afdeeling.

De minnenijt een der qualen van de geest. Voorbeelt van haar verwoetheit. Plicht der kuisheit. Groot belang van de tijt in de liefde. Onnutte schaamte een zware last. Hoedanig gelaat men in een boertelij heeft te tonen. Voorbeelden van uitsteekende ingetogentheit van enige vrouwen. Kuisheit bestaat voornamelijk in de wil. Vrouwen, tot nut en met wil van hun mannen aan anderen geleent. De kuisheit van een vrou in Indiën tegen een elefant opgewogen. De minnenijt tegen de vrouwen vergeefs; en d'erbarmelijke staat der gener, die daar af getroffen zijn. Onbeteuterheit der Romainen tegen hun vrouwen. Hoorndragers beklaagt, maar niet minder geächt. Genegentheit der vrouwen tot achterdocht. Last van een quade gemalin; voorbeelt van Pittakus. Wat een goed huwelijk geeft. Strengheit doet v'eerder uitspatten. Klaudius ongeuoeljkheit, en Messalinaas onbeschaamtheit, die aan haar het leven kost. 753

Zeste Afdeeling.

Uitsteekentheit van de geschriften der oude Romainen. Taal van Kornelius Galus. Horacius lof. De talen door schrandere oeffening beschaaft. Stijl der Fransche Schrijvers. Fransche taal hoedanig. De wetenschap al te scherpzinniglijk verhandelt. Plutarchus overal dienstig. Montaignes taal hoedanig. Simmen in Indiën door hun naäping verdelgt. Verscheide eden der oude Wijsbegeerigen. Invallen van Montaigne; en op welke wijze. 758

Zevende Afdeeling.

Wat liefde, en wat Venus is. Sokrates bepaling daar af. Overweging van de driften der min. Het werk der voortteeling een bewijs van onze sterffeljkheit. Afkeer der Esseniers van de wijven. Geboren te worden, en te sterven, verscheiden in uitwerking. 't Eten ergens schandelijk geächt. Leven uit het gezicht der menschen afgetrokken. By veel volken de geboorte vervloekt, en de doot gezegent. Veel dingen overschaduwet, op dat zy meer glans zouden hebben. Weinig bondigheit in de wellust der min; en grote kracht van d'inbeelding daar in. De vrouwen hebben de meesterschap der mannen te vrezen. Minnepleging geweigert, om de min niet te verliezen. Kussen gevarelijk. 762

Achtfte Afdeeling.

D'Italiänen trachten bijzonderlijk naar de wil in de minneplegingen. Degenieting geen genoechzaam bewijs van de toegenegentheit der vrouwen. Zeer veel vrouwen van gemene schoonheit in Italien, daar zy engeljk geprangt worden. Dochters niet te zeerte prangen. Zy wierden eertijts tot schaamte en zedigheit onderwezen. Thalestris verschijning voor Alexander; en waarom. Vrouwen de verandering onderworpen; en daar in te verschenen. Androssie door zijn gemalin verworpt; en waarom. Platoos wet op 't aangaan van 't huwelijk. De minnerij alleenlijk aan de jeucht eigen. D'onachtsaamheit tot de naturelijke plichten door nieuwe plichten verschoont. 767

Negende Afdeeling.

't Leven bestaat ten deel in dwaasheit, en ten deel in voorzichtigheit. Montaignes

getroutheit tot de vrouwen. Luiheit te haren. De liefde aan de zotten alleen schadelijk; en waar toe bequaam. Kracht der liefde in de nadering. De natuurlijke wellusten met maten toegelaten. In ons is niet zuiver op aarde. Geweldige droefheit der heiligen in de zielen in 't lighaam. De heerschappij past aan de ziel. Werking der liefde in d'oude lieden. Wat tot de liefde verëischt is. Gemaakte schoonheit voor lelijkheit geächt. Wanneer de liefde tydig; gelijk ook de schoonheit. De lighamelijke schoonheit tegen die van de geest te wiffelen. Platoos voorrecht aan de dappere krijgslieden. 't Mannelijk en vrouwelijk zonder onderscheit tot alle oefeningen geroepen. 773

Zeste HOOFDDEEL.

Van de Wagens.

Eerste Afdceeling.

Driederhande wint, van de menschen voortgebracht. Waaróm de genen, die op zee zijn, spuwen; 't welk dikwijls ook in de beesten plaats heeft. Montaignes onbeschroomtheit. Sokrates stoute vlucht. Het gevaar word groter door de vrees. De voorzorg in 't goet en quaat zeer dienstig. De geen, die van 't spoor geraakt, kan zwaerlijk weér te recht komen. 't Lijden naar dat men dragen kan. Een hortige beveging aan Montaigne hinderlijk. Wagens in d'oorlog gebruikt; en de toefel daar af van verscheide beesten getrokken. 781

Tweede Afdceeling.

Overmatige kosten der Vorsten een bewijs van hun kleinmoedigkeit. Soberheit der oude Koningen van Frankryk. Koninklijke kosten; welken die zijn. De Koningen hebben niets eigen. De mildadigkeit

den Vorsten verkeerdelijk ingedrukt. Waar in de koninklijke deucht bestaat. Dwingelanden van hun eige mingenoten verraden. Overmatige eiffchers door overmatige gaven verborzaakt. Hoe een Vorst moet geven. Mildadigkeit aan Cyrus verweten, en zijn antwoord daar op. Schoonspeelen ingestelt om 't volk te vleiden; pracht en heerlijkheit daar af; en wonderlijke veranderingen daar in. Voortreffelijkheid der Ouden boven ons. De kennis der naaukeurigsten zeer gering. Drukkerij in Sina. 784

Darde Afdceeling.

Nieuwe werrelt ontdekt, en des zelfs onkunde. Naturelijke schranderheit en deucht der menschen van die gewesten. D'ongelijkheid der wapenen oorzaak van hun ondergang. Voortreffelijke eigenschappen dezer onbekende volken. Grote winst, zo men de zelfde wel gebruikt had. Verwoefling, door de koophandel veroorzaakt. Aanbiedingen der Spanjaarden aan d'Indiänen; en d'antwoort van deze lefen. 790

Vierde Afdceeling.

Overmatig losgelt op de Koning van Peru gestelt. Gruwelijke woede en schelmerij der Spanjaarden tegen hem. Zijn grootmoedigkeit in zijn doot. Wreerheit der Spanjaarden tegen de Koning van Mexico, en de zinen, en tegen andere Indiänen, van God, en van de Koning van Kastilien gestraft. De tegenwoordige schatten der Indiänen van weinig belang by de voorgaanden; en waaróm. Vijf ouderdommen en ondergangen des werrelts by d'Indiänen. Nieugelchape zon. Heerlijke weg by d'Indiänen. Gerijf daar op. Pracht des Konings van Peru. 794

Zevende H O O F T D E E L.

Van 't ongemak der Grootheit.

Voordeel der grootheit; gemakkelijkheit in de zelfde te vlieden. Eerzuchtige grootheit verächt. Geruust leven van Balbus, en uitsteekent leven van Regulus. Voorbeeld van grote meesterschap; voor een middelbare staat verlaten. Het gebied een lastig ampt. Meesterschap en onderworpenheit in gedurige strijt. Ongemak der grootheit. De Groten buiten d'oeffening van ware eer en wakkerheit gesloten. Verscheide voorbeelden daar af. Waaróm de Dichters den goden hartstochten toepassen. De grootheit buiten alle vermaak. Gevele, 't welk de Groten onderworpen zijn; met verscheide voorbeelden bevestigt. 798

Achtste H O O F T D E E L.

Van de Kunst van samen te spreken.

Eerste Afdeeling.

Tot welk einde de verwijzing in 't gerecht gebruikt. Onderwijs door strijdige dingen, door Karoos voorbeeld bevestigt. Zoetigheid van de samspraak, die machtiger is, dan d'oeffening in de boeken. Voor de Groten te zwetsen zeer lastig. De beuzelachtigste gevoelens enigins verdragelijk. Met d'een zonde te mijden valt men dikwijls in d'andere. Tegenpraak van oordeelen in samspraken niet te verwerpen. De spraak en gedachten moeten te zamen gaan. De waarheit behoort d'oorzaak van onze geschillen te zijn. Verlof in de bestraffing dienstig, om de vrijheit van te berichten niet uit te bluffen. Sokrates bezadichtheit in de tegenspraak.

De verwinning op zich zelf de zekerste. Op wat wijze men behoort tetwistreedenen. Uitspating daar in. 802

Tweede Afdeeling.

Aart en natuur van onze twistreedeningen. Verzwakking van 't vertrouwen op de kunsten door dusdanige twistreedeningen. Waanwijzen by de guighelaars geleken. De hardnekkigkeit in de zonden lastig en onverdragelijk. Ongedukt in alles zondig. Men moet in alles op zich zelf letten. Onze onvoorzichtigheit in de gebreken der anderen te versoegen. Plicht der liefde. De straf moet aan zich zelf eerst begonnen worden. 806

Darde Afdeeling.

De zinnen zijn d'eigerechters van de mensch. In alle dingen is d'uitterlijke schijn van groot gewicht. Groot gezach van d'erarenheit in de redeneringen. De Historiefchrijvers te horen is nut en dienstig. Waaróm men zo veel wanfchikkelijken onder de geleerden vind. De Wijsbegeerte door de zwakken gekrenkt. Stilzwijgen zeer vorderlijk voor de Groten; voorbeeld hier af in Megabyzus. D'ampten meer door geluk, dan naar verdiensten, gegeven. De raden niet naar d'uitgangen t'oordelen. Het geval vordert dikwijls de slechteste uitvoeringen. De raat der Vorsten in gezach te houden. De wijsheit zelve ten meestendeel van 't geval beleid. D'uitgangen zijn slechte getuigen van onze bequaamheit. Hoedanige eerbewijzing men aan de Vorsten verplicht is. Antisthenes berisping aan d'Atheners over hun quade verkiesing. Grote eerbewijzing aan de Koning van Mexiko. 811

Vierde Afdeeling.

De waarneeming van bequaamheit van zeer

zeer groot belang. Waar op men in de koutingen heeft te letten. Middel om iemand in zijn redenen van 't spoor te brengen. Hoe men met de genen heeft te handelen, die enig werk in 't algemeen puzen. Zwaarigheid in wel van een goed Schrijver t'oordeelen. Hoe men zal weten of iemand het treffelijke, dat hy voortbrengt, kent. De dwazen ondankbaar aan hun helpers. Krijgsvertogen onmachtig om strijdbaar te maken. Uitwerking van de voorzichtigheit en roekeloosheit. Hardnekkigheid en heftigheid een bewijs van beestelijkheid. Montaignes gebruik in de boeterijen. Bequame middel om iemants oordeel t' onderzoeken. Nutte boeken somtijts schandelijk voor hun maker. Dwaasheit van de boeken te verkorten. Al te grote weldaden maken afkeerig. Waar in een Schrijver t'achten, of niet t'achten is.

816

Vijfde Afdeeling.

Voortreffelijkheid van Tacitus Historie. Beschrijving der Historien van burgerlijke zaken boven die van d'oorlogen te stellen. Tacitus bondige redenen; zijn vergelijking van stijl met die van Seneka. Zijn verkeerde laster tegen Pompejus. Hy is over zijn godsdienst niet te beschuldigen. Men moet niet schromen in billijkheit van zich zelf te spreken. Tacitus stoute getuigenis in twee voorwerpen, en hoe te verstaan. Ampt van een Historieschrijver. Hoe 't verhaal van ongeloofelijke dingen verschoont kan worden.

820

Negende HOOFDDEEL:

Van d' Ydelheit.

Eerste Afdeeling.

Ydelheit van d' ydelheit te schrijven. Voorbeeld van een, die zijn leven door de werkingen van zijn buik bekend maakte. Groot getal van Diomedes boeken. Het veel schrijven een toeval van een bedorve eeuw. Tegen de grootste qualen moet men meest verzorgen. De zwaarste zonden in een bedorve eeuw eerst wech te nemen. Montaignes verhaal van zich zelf hier op. Voorspoet diert tot onderwijs. Verandering der menschen aangenaam. De heerschappij met veel lastige gedachten verzelt. De huishouding niet zo lastig, als wel bettelijk. Middel om zich tegen d'armoede te verzien.

824

Tweede Afdeeling.

Montaignes reizen, hoe. Op wat wijze men zijn kinderen moet verzorgen. Krates verkeert bevel tegen hen. Te nauwe toezicht hinderlijk. Last der huiszaken. De gewone ongevallen niet licht. Maat in de bezigheid van de huishouding zeer zwaar te houden. Montaignes liefde tot zijn vader. De nutte bowen de geleerde gevoelens te stellen. Wat d'eerlijkste bezigheid is. Hoedanig een leven, en behuwde zoon van Montaigne gewenscht.

827

Darde Afdeeling.

De trou in deze eeuw onbekent. Op de jongen meer, dan op d'ouden, te betrouwen. In de huishouding moet men deur de vingeren zien. Montaignes slofheit in de huishouding, die een zware last is. Krates werpt zijn schatten ontydiglijk wech. D'ongemakken wegen meest, als men verre van de hant is. Men heeft over eens anders huishouding weinig bekomert te zijn. Gelukkigste bezigheid, volgens Plato. De schijn meer betracht, dan t'wezen. Kracht van de waan. De boze men-

menschen vergadert, en in een stat gebracht. Beuzelâchtigheit van de beschrijving der Staatregeeling. 830

Vierde Afdeeling.

De werelt te verlaten, niet te vernieuwen. Hoedanig Solons wetten waren. Welk de beste Staatregeeling voor yder volk. Lof van Pybrack, en Foix. Verandering vormt ongerechtigheit en dwingelandy. De werelt ballturig in zijn gezeging. Grote veranderingen doen de Staat waggelen. Pakuvius Ichrande beleit in de zwaarigheit van nieuwe Overigheden. 't Oude quaat beter te verdragen, dan 't nieuwe. Vastigheit van de burgerlijke bestiering. De Staten worden wel krank, maar sterven niet. Verscheide gestalten van de Roomsche Raat. Schrikkelijke verwarring onder d'eerste Kaizers. De grootste Staten met ondergang gedreigt. De voorzeggingen der Starrekundigen niet wonderlijk. 834

Vijfde Afdeeling.

De herhaling overal lastig. Op de geheugenis te steunen schadelijk; voorbeeld in Lyncestes. Welke dingen verbaast maken. Groot gevaar in op de geheugenis te vertrouwen. De voorbereiding wanvoeghelijk; gelijk ook uit een geschrift te lezen. Men moet het werk wel overwegen, eer men daar meê te voorschijn koomt. Wanneer Montaignes Proeven voor d'eerste maal uitgegeven. D'eerste geschriften in de hoogste achtung. Montaigne slof in zijn geschriften over te zien. Twisten en oorlogen verengercu de menschen. 839

Zeste Afdeeling.

Lykurgus bewaarder der beuzen van zijn medeburgers. Verplicht te zijn een

zware last. D'eerbaarheit een krachtige bant. Montaignes naaukeurigheid in zijn beloften t' onderhouden. Verplichting door 't gerecht maakt de wil slaau. De gebreken der onzen verminderen onze genegenheit tot hen. D'erkenntenis een scherppzinnige wetenschap. Gelukkige verplichting aan God alleen. Hippas wetenschap, waar in zy bestond. Hoe men de geleende goederen vrolijk kan gebruiken. Weigering van geschenken. Geheugenis der gedane weldaden lastig, en der ontfangenen aangenaam. Montaignes afkeer van verplicht te zijn. 843

Zevende Afdeeling.

Liefde boven vrees, en weldaden boven dapperheit gestelt. Montaignes bereiheit tot de doot. Slofheit brengt somtijts tot bestandigheit. Korte en geweldige doot, van wat werking. Een zeldsamen goetheit aanlokkelijk. Openbaar gewelt minder te haten, dan 't verraat. Montaignes genegenheit tot Parys; en lof van die stat. Eige gemaakte vrientfchap boven alle anderen te stellen. Drank der Koningen van Persiën. De ballingschap by Sokrates meerder, en by Montaigne minder, dan de doot geacht. 846

Achste Afdeeling.

Het reizen een nutte oeffening. Zonnenschermen een last. Schaduwen der Persiënen. Montaignes gewoonte in 't reizen. De huishouding een nutte en eerlijke bezigheit voor een huismoeder. Quade huishouding der vrouwen. 't Afzijn ontvonkt de huwelijksche liefde. Verbintenis onder de wijzen. De genieting behoort bijzonderlijk tot d'inbeelding. Verre en naby is qualijk te bepalen. Hoe afweezige vrienden te zamen kônnen zijn. De graagheit van lighamelijk byzijn een bewijs van zwak-

zwakheit. Wanneer 't reizen nut en leerzaam. Montaignes ooggemerk daar in. Veel wijzen hebben hun vaderlant verlaten, om een vreemde lucht te genieten. By de zijnen te sterven zwaarder, dan van hen af. Een wijs mensch nootzakelijk, om ons uit de werrelt te helpen. Romainsche gewoonte van d'ogen aan hun magen, in hun sterven, te sluiten. Wy klagen over de bestandigheid der onzen in onze qualen. Een bezadigt gelaat by de zieken dienstig. 850

Negende Afdeeling.

Lastering der boede en bekende gebreken: middel om dit verwijt te voorkouen. Openhartige belijdenis maakt het verwijt krachteloos. Zijn voorrechten waar te nemen zeer lastig. Montaignes voorbeeld uit zijn geschriften. Gewoonte der Indijnen tegen d'elendigen. Men moet niet zijn quaal niet een ander parssen. De hoge jaren passen niet by 't gezelschap. Onbestandigheid van de Fransche taal. Twist over de mening der overledenen. Men moet voor de geen, die men is, geacht willen zijn. 856

Tiende Afdeeling.

De doot van verscheide gedaanten en vormen. Montaignes keur in de doot, die ons van alle ongeneucht ontfalt. Woefte menschen onbeschnoomt tegen de doot. De keur van welke doot voor een weldaar by de Romainen geacht. Waarom de doot ons dikwijls zwaar weegt. Wie ongemak, en wie vermaak in 't reizen ontmoeten. Dingen, die de reiziger waar te nemen heeft. Onderlinge trek der lantslieden. Een eerlijk man een gemengt man. De gezelschappen, die men onderweeg bejegen, zijn lastig, en die van eerlijke en verstandige lieden aangenaam. Een-

zaamheit beter, dan lastig gezelschap. Geen vernoeging voor middelbare zielen. Men moet niet met het zijne, dat is niet de reden, vernoegt zijn. 859

Elfde Afdeeling.

De reizen zijn getuigen van onbestandigheid. Onbeamt leven bemint, en waarom. Alle wijsheit is ydelheit. Wat het leven is. Onze verkeertheit, zelfs in 't vonnissen over anderen. Ongeregeltheit der zeden tegen de wetten en geboden. Dubbeltheit in onze werken. Diogenes raat om d'ontroerenissen, 't geval en de wetten tegen te gaan. Onze oprechtigheid lijd geen naau onderzoek. Naar de wetten is iets anders, dan deuchdelijk te leven. Wakkere, doch ontijdige deucht van Kato. Hoedanig de deucht is, die aan de werreltsche zaken toegepast word. De schoolsche deucht onbequaam tot de handeling van Staarzaken. Belemmering der gener, die zich daar meê bemoejen. Van welke Staatbestiering de wijze het hoofd is, naar Platoos stelling. 864

Twaalfde Afdeeling.

Bezondere bequaamheit onzigen tot het gemeen gebruik. Hoge vernuften onbequaam tot laege dingen. D'oprechte deucht ondienstig voor de werrelt in een kranke tijt. Verdceltheit in Frankryk. Agesilaus oprechtigheid tegen zijn vijant. De gehoorzaamheit aan de quade overigheid aan te prijzen. Niet lichtelijk zijde te kiezen in strijdige aanhangen. Plutarchus werken komen somtijts niet met de naam overeen. De Dichters storten alles uit, dat hen voorkoomt. Hoedanig d'oude Godgeleertheit. Beter niet, dan ter loop, gelezen. Duijsterheit quaat. Behorelijke tijt tot de bezigheden te besteden. De scherpzinnige meningen te dier, schoon zy

zy waar zijn. De gefchriften houden de doden in geheugenis.

867

Dertiende Afdeeling.

Rechte glans van de dankbaarheid. D'afweezigen bijzonderlijk r'eren. Montaignes genegentheit tot Pompejus en Brutus. De bezitting van het tegenwoordige bestaat in de verbeelding. Kracht der plaats, daar grote mannen verkeert hebben. Voorbeelden van grote lieden, waar toe nut. Romen in zijn verwoesting heerlijk. De kinderen maken de menschen aan 't aanstaande vast. Waarommen niet naar kinderen heeft te wenschen; en ook niet naar de gaven van 't geval. Roomsch burgerschap, aan Montaigne gefchonken. Brief van deze burgerschap. Men bevindt zijn dwaasheit, als men op zich zelf merkt. De mensch een voorwerp van misnoeging. De kennis van zich zelf is den mensch aanbevolen.

872

Tiende HOOFDDEEL.

Van zijn wil wel te huismeeſteren.

Eerste Afdeeling.

Men mag wel van de dingen geraakt, maar niet overheert worden. Matigheid in alles nodig. Zich niet aan anderen over te geven. Hoe men de vreemde zaken moet handelen, en niet van buiten aanhalen. Waar aan de wil zich te verbinden heeft. Bezigheid somtijts voor bequaamheit geacht. Onze quisting is onz leven. Meijer van Bordeeus, hoedanig ampt. Montaigne van zich zelf. Yver van zijn vader voor 't gemeen. 't Algemeen boven het bezondere te stellen. Eige ongemak van de dwaasheit. Valsche, weke, onbescheide, heilsame en geregelde liefde.

Zich zelf te beleiden yders voornaamste ampt. Het minste gevaar de grootste vrees. Gewelt belettelijk aan 't geen, dat men aanvangt. Voorzichtigheit gemakkelijk; de drift schadelijk. Sraffing moet zonder gramfchap zijn. Gierigkeit een beletfel aan zich zelve.

877

Tweede Afdeeling.

Gesteltheit van zeker Vorst in voorkomende dingen. Zijn grootmoedigkeit. Ongestadigkeit van begeerten al te belemmert. Hoe de ziel gestelt moet zijn. Ware begeerten, welken zy zijn. Soberheit van enige Wijsbegeerten. De mensch behoest weinig. Kracht der gewoonte. Te spade onnut. Ampten, in 't einde van 't leven gegeven, weinig t'achten. De begeerten moeten bepaalt zijn. De werken der menschen by een tooneelrol geleken. Blinde drift te mijden. Haar buiten de zaken, waar uit zy spruit.

882

Darde Afdeeling.

Zich bijzonderlijk vijant te tonen moet gemijd worden. De zonden, niet de deuchden, aan iemant tegen te staan. Verkertheit onzer oordeelen. 't Volk lichtelijk by de neus te leiden. Met list te helpen nadeelig. Zware tweedracht tusschen Cesar en Pompejus. Waar in de lompe menschen gelukkig. Diogenes gedult bespot. Toorn voorgekomen. Gemeenschap van goet oorzaak van twist. Waaron zich van krakkeelen t'onthouden. Grootmoedigkeit van enige wijzen. Nootzakelijke vlucht in de quaden, die men niet kan lijden. Sokrates raat. Cyrus schroom van Panthea te zien. Hoe men zijn vaderlaar goet toewenschen moet. Hoe de gunst der Vorsten te verachten. Debeginfelen der ontroercassen te stuiten.

886

Vierde

Vierde Afdceeling.

Kleine twisten oorzaken van grote verwoestingen: men geraakt lichtelijk in grote moete, maar zwarelijk daar uit. Hoe de zaken beleid moeten worden. De hartstochten in 't begin zelf dikwijls heftig. Verscheide ongemakken in de plichten des levens. De hedendaagsche twisten schadelijk in hun nederlegging. Lelijke verontschuldigungen. De hartstochten lichtelijker te weren, dan te matigen. Op de beginfelen staat wel te letten. 890

Vijfde Afdceeling.

De gemene werken veel uitleggingen onderworpen. Gunst van 't volk tot Montaigne. Zijn aart in 't werken. Ziekte veel, gezondheid weinig gevoelt. Roem in zwang en achting. Eerzucht en zonde der Groten. Alexanders eerzucht. Aan wie de betrachtning van roem tot schande strekt. D'achting voor hoge prijs gekocht. Alle deuchdelijke werken niet te hoog te verheffen. Men moet niet gratiger naar roem zijn, dan men bevatten kan. Onthouding van te doen edelmoedigheid. Rust in een Staat meest t'achten. Min beloven, en meer geven loffeljk. 893

XI. HOOFDDEEL.

Van de Kreupelen.

Eerste Afdceeling.

De nieuwe Stijl ingevoerd; hoe zulks bequamerlijker had kunnen geschieden. De loop der tijden onzeker. De menschelijke reden wilt en woest. De kennis der zaken, aan wie zy behoort: Sporeloosheit van onze redenering. Hy word uit-

gekreten, die zich tegen 't gemeengevoelen stel. De waarheit en leugen gelijkvormig van gedaante. Wy zijn behulpzaam aan onze eige lichtgelovigheid. De verre getuigen beter kundig, dan de naasten. Onze yver doet ons dikwijls van 't spoor wijken. Yder begerig om zijn gevoelens voort te stuwen. De gemene gevoelens vermogen veel op ons. Ziekten door woorden en gebaar genezen. Hoedanig een onderzoeker nodig. Verdichte wonderdaat, die ontdekt word. Hoedanig d'oggetuigenis te Romen. Middel om van onweetenheit te genezen. Geding van twee, die zich d'een voor d'ander aanbieden. Vreemt vonnis der Areopagiten. Aan wie de toepassing der goddelijke voorbeelden behoort. 897

Tweede Afdceeling.

Het duistere boven 't klare bemint. Versnorkende redenering zwak in zich. Sporeloze beschuldigungen der tovenaars. Hun beguighelingen ongelooffelijk. Men heek te twijffelen van die dingen, de welken men voor wonderdaat uitgeeft. Sporeloosheit der tovenaars. Zwakke bewijzen der toverij, die te strengelijk gestraft word. Verontschuldiging van Montaigne. De waarachtigsten niet altijd de gemakkelijkste gevoelens. Gebruik der mannen by d' Amazonen. Kreupelen bequamer tot de teling; en waarom. De weveressen heter, dan d'andere wijnen. De redenen voorkomen dikwijls d'uitwerkselen. Benen der Franschen dun; en waarom. Onz verstant gebuigzaam en doofzaam. Onbeschaamtheit van te weten door Esopus bestraft. 903

XII. HOOFDDEEL.

*Van de Fisionomia, of Gedaantkunde.**Eerste Afdeeling.*

Menschelijke gevoelens door gezach en achtbaarheid aangenomen. Naturelijke oprechtheid heeft byna de schijn van zotheit. Voortreffelijkheid van Sokrates, en zijn onderscheit van Kato. Zijn voortreffelijke werkingen, en gedult. Wetenschap zwaar van kosten, en van natuur zwak. Waar zy bewaart word: maat daar in te houden; en hoe veel daar af genoeg, om gemakkelijk te leven. Zy is weinig nut om te leren sterven. De boeken niet zeer dienstig tot onderwijs. Ydelheit der meeste Schrijvers. De door kloekmoedigheid door Seneka bestreden. Onderscheit tusschen Seneka en Plutarchus.

907

Tweede Afdeeling.

Krachtige geschriften. Slechte lieden overtreffen de geleerden in Stantvastigheid en gedult. De burgerlijke oorlogen gedrochtelijk. De Fransche krijgslieden baldadig. Goede lieden door de burgerlijke verwarringen bedorven. Algemeen verderf der burgerlijke oorlogen. Wonderlijke voorbeelden van de krijgstucht der Romainen, en der Turken. Zijn lant geen geweld aan te doen, om het te genezen. Platoos voortreffelijkheid. Wat de snoodste ongerechtigheit is. Montaignes verlies in de burgerlijke oorlogen. Zijn afkeer van zich te verantwoorden. De vernedering het grootste misdrijf by de Groten. 't Verlies is zwaar, dat door een ander komt. 't Is veiligst, op zich zelf te vertrouwen.

911

Darde Afdeeling.

D'ongevallen hebben hun nut, en strekken tot oeffning. Wat de ware vrijheit is. Elendige staat van Frankryk in Montaignes tijt. De vertoning der ongevallen aan d'ogen aangenaam. Troost in de quaden te mijden. Het goede en quade worden den menschen niet zuiver toegezonden. Beschrijving van een geweldige pest in Montaignes huis, en in Gaskonje. De gewoonte van te sterven verhard onstegen de doot. Wanhoop der Romainen na de strijt van Kannes. Onderwijs der wetenschap, en haar werking. Muggeziftige wetenschap. Toekomende quaden niet naankeurighijk t'overwegen. De voorbereiding ter doot zwaarder, dan de doot zelf, die geen overweging waardig is. Leringen der Wijsbegeerte. Wel te kunnen sterven onder wel te leven begrepen. De kortste de beste doot, welks vrees de geleerden meest onderworpen zijn.

915

Vierde Afdeeling.

Sokrates zedig gepleit voor zich zelf. Waarom Lysias vertoog voor hem verworpen. Sokrates sloffe aanmerking des doots in hoge achtung, by de nakomelingen. Afkeer der Atheniers van Sokrates rechters. Montaignes verantwoording over zijn verkiezing van Sokrates redenering. De doot van naturen niet te vrezen. Hoe de beesten zich daar in dragen. Sokrates boven Aristoteles en Cesar te stellen. Montaignes ooggemerk in zijn Proeven.

922

Vijfde Afdeeling.

Hoe de boeken dikwijls toegestek worden. Hoe Montaigne met de boeken handelt. Wanneer tijt om boeken te schrijven.

921

ven. Brede spraak van d'onkunde, en mager gesprek van de wetenschap. Sokrates lelijk van lighaam. De lelijkheit veelderhande. Hoge achtung en vermogen der schoonheit. De rekenen van 't aangezicht niet alijt machtig om van d'lowendige hoedanigheden t'oordeelen. Gunstige vertooningen van gedaanten. Gelukkige, en ongelukkige aangezichten. Schoolsche oprechtigheit. Waar uit Sokrates dencken spruiten. Twee toeleggen op Montaigne; en zijn gelukkige verlotting, en d'oorzaken daar af. Zijn onbeveinftheit. De barmhartigheit aan Aristoteles ver-weten. 925

XIII. HOOFDDEEL.

Van d'Ervarentheit.

Eerste Afdeeling.

Ervarentheit by gebrek van reden gebruikt. 't Gevolg niet uit de vergelijking der uitgangen te halen. Aijeren van aijeren onderscheiden. De natuur begeert ongelijkheit. De vrijheit van gevoelen niet te bepalen. 't Getal der wetten niet by dat van de menschelijke doeningen te gelijken. Beter geen wetten, als zo groot getal. Reizigers tot rechters gebruikt. Rechtsgeleerden geweigert naar de nieuwe werelt te zenden. Waar uit de verwarringen in de gedingen spruiten. Dui-stere zaken met geen uitleggingen te verklaren. Der menschen onkunde van hun geest, die by Esopus honden geleden worden. Krates boertige reden. Onze onderzoekingen zonder einde. De voornaamste wetenschap van onze geest. Zich zelf te prijzen, en te verachten spruit dikwijls uit een zelfde verwaantheit. Geschillen over de woorden. Menschelijke gedaanten, hoe gelijk, en hoe ongelijk. 932

Tweede Afdeeling.

't Gerecht vol tegezeggelijckheit en doling. Gevaar in iemant te helpen. Onschuldigen dikwijls zonder schuit der rechters gestraft. Gevelt vonnis tegen bevonden onschuldigen uitgevoert. Beter voorbeeld in Filippus. Gebrekkelijckheit in 't menschelijk gerecht. Gevoelen der Cyrenaischen en Theodoriänen van 't gerecht. Gewoonte van China, in de rechters te straffen, of te beschenken. Montaignes neiging tot volkome vrijheit. Elende der gener, die zich moeten verschuilen. Wat de wetten in stant houd. Hun grovedolingen. D'ervarentheit weinig tot onz voordeel. Algemene wet des werrelts. De nieuwsgierigheit door d'onderzoekingen der Wijsbegerigen gevoed. D'onkunde een zacht hooftkussen. 938

Darde Afdeeling.

Nuttigheit van de herdenking. Struikelingen der geheugenis. Middel om de hartstochten te verzachten. De kennis van zich zelf van groot gewicht. Enige kennis nodig om zijn onkunde te kennen. Vrucht van Montaignes leerlingschap. Verwaantheit een vijandin van onderwijs. Tekenen van beeffelijckheit. Grote macht der onweetenheit. Sokrates meester der meesters. Montaignes ervarentheit om van anderen t'oordeelen. Kommer om uit de verscheidenheit der aangezichten t'oordeelen. Gezonde liefde, welke. Schoolsche lessen onbequaam om te verbeteren. De vleiders bedervers der Koningen. De waarheit in haar gebruik bepaalt. Wie bequaam is om aan anderen de waarheit voor te dragen. Vrijmoedige berichten aan de Koningen nodig. De aingenoten betrachten hun eige voordeel. 941

Vierde Afdeling.

D'ervarentheit meesters van de reden in de geneeskunde. Ware geneeskunde, volgens Plato. De geneesmeesters by de schilders en statsroepers vergeleken. Montaignes beleid in zijn ziekte en gezondheid. De gewoonte machtig op onz leven. Verscheide volken, verscheide gewoonten. Hoe de Romains hun huizen warm maakten. Vuur oorzaak van hoofdpijn; en word van eenander geprezen. De redenen van een vrient in zo hoge achting by Montaigne, als d'oude Schrijvers. De vreemde en schoofsche voorbeelden verworpen. Van de gemeentke dingen kan men de grootste wonderdaden toestellen. Voorbeelden van weinig te drinken. Gedruis en gerammel door een geleert man in zijn bezigheid verächt. Voorbeeld van Sokrates gedult. Tederheit van Montaignes geest. Senekaas gebruik. Kracht der gewoonte.

947

Vijfde Afdeling.

Gebuiszaamheit van Montaigne. Lekerheit en verpllichting meest strijdig tegen een eerlijk man. Een krijgsman moet zich tot alle verscheidenheit gewinnen. Montaignes getuigenis van zich zelf. Zijh tederheit. Avontlucht schadelijk. Dwaasheit in al te naaukeurighijk voor de gezondheid te zorgen. D'onbeaupten vrij van dienstpleeging. Verandering hinderlijk. Hulpmiddelen, die lastiger zijn, dan de ziekte, te haten. Wijn schadelijk aan zieken. Scherpe lusten der zieken. De geneeskunde los en wankelbaar. De spraak hinderlijk voor de gequeersten en zieken. De stem neemt haar toon van de toehoorder naar verscheide stemmen.

951

Zeste Afdeling.

Ongedult schadelijk. De qualen met geweld te sniten maakt hen erger; en hoe men hen verdragen moet. Voorbeelden zijn onzeker bewijzen. Montaignes gewoonte in zijn qualen. Lijden d'eerstes der Mexicaners aan hun kinderen. Belachelijke gebeden der Ouden. 't Leven in d'ouderdom verlapst. Onz leven bestaat uit strijdige disgen. Het goet en quaat zelfstandig in onz leven. Heersichzucht der geneesmeesters. Aan de verbeelding te hulp komen nootzakelijk. Graveel in de Groten gemeen. De vrees van d'aanstaande quaal verschrikt. Toevallen der gener, die van graveel zijn geraakt. De qualen gezocht, om de deucht t'oeffenen. De ziekten strekken alle te doot, daar af de darmpijn een vermaenster is.

956

Zevende Afdeling.

Natuerlijke geheugenis door die van papier geholpen. Montaignes verroosting in zijn qualen. Gezonthheit aangenamer na de ziekte. Samenvoeging van pijn en wellust. De ziekten zwaarder in hun uitgang, dan in hun werking. Waar in de darmpijn en 's graveel gunstig. Lijden alleen in enige ziekten nodig. De Reen niet met dranken te smelten. Middel om deze quaal te verzachten. Men moet, door overweging van te voren, de qualen niet verlangen. Den jeucht wakkerheit en naerftigheid aan te bevelen. Skioio over zijn lang slapen berispt.

960

Achtste Afdeling.

Vesmaak in d'oorlogshandel. Gemene gevarelijkheden van wie gevreesd. De ziekten zo zwaar en gevarelijk, als een koegel. Montaignes getuigenis van zich zelf.

zelf. Ontfeltenis van aangezicht zonder groot ongeval. Vrolijkheit van Montaignes geeft. De lighamelijke gebreken dikwijls minder t'achten, dan die van de geeft. Dromen getrouwe verklaarders van onze neigingen. Platoos gevoelen daar af. Wonderlijke bewegingen in de dromen. Gedrang der gerechten in een gasterij verächt; gelijk ook de lekkere spijsen. Lekkerheit der lekkeren in lekkernij te versmaden. Montaignes eerste opvoeding. Zijns vaders ooggemerk daar in. Goede aart van Chelenis tegen haar vader en gemaal. 964

Negende Afdeeling.

Lange maaltijden lastig; hoedanig by d'oude Grieken en Romainen. Montaignes getuigenis van zich zelf in zijn spijs en maaltijden. Allengs af te nemen, en te sterven een weldaar der natuur. De durig van 't leven, op hoe veel jaren bepaalt. Welke doot geneughelijk. Montaignes verschil van zijn vader in de spijs. Epikurus vasten, waar toe. Gezelschap aange-naam in de maaltijden. Bestiptelijk zekere regel in de spijs te volgen aangenaam, en ook schadelijk. Gewoonte qualijk af te wennen. Maaltijden der Ouden by avond; op de middag gezonder. Maat van drinken. Menging van wijn. 969

Tiende Afdeeling.

De hitte vande zomer lastiger, dan de koude van de winter. Montaigne zwak van ogen tegen de glans. Wy gevoelen nauwelijks onze afgang. Chryssippus dronkenschap in zijn benen, hoe te verstaan. Gulziglijk eten, waar in hinder-

lijk. De zangkunde uit de gasterijen verdreven, en waaröm. Hoedanig de gasterijen behoren te zijn. De natuurlijke wellusten niet te verwerpen. De zuiverste geneuchten van d'inbeelding zijn de grootsten. Lighamelijke geneuchten; van hoe grote kracht. Hoe de ziel de geneuchten des lighaams deelachtig moet zijn. Pythagoras, Platoos en Sokrates Wijsbegeerte. De nootzakelijke werkingen ook geneughelijk. De geneuchten des lighaams hebben ook plaats gehad in de dapperste mannen. Voortreffelijkheid van zich te konnen regelen. Men moet zich van de bezigheden konnen ontslaan. Godgeleerde en Sorbonische wijn. De Wijze moet ervaren en verstandig in 't gebruik det wellusten zijn. 973

Elfde Afdeeling.

Epaminondas gemeenzaamheit. Skilploos bezigheid tot uitspanning. Sokrates dapperheit en gedult. Waar in de grootmoedigheid bestaat. Eudoxis bezadigtheit in de wellusten te smaken. Plicht der sterkmoedigheid. Tijverdrijf, wat, en hoe. 't Leven prijsfelijk, zelfs in d'ouderdom. Waar in de maat van de geniering in 't leven bestaat. De slaap gesteurd, om hem ten deel te zien. Bespiegelingen van een overwégende ziel. Alexanders arbeit en einde. 977

Twaalfde Afdeeling.

't Leven te beminnen, en t'onderhouden. Onbillijke klachten. Gods gaven dankbarelijk aan te nemen. Kinderlijke

B L A D W Y Z E R.

ke gevoelens der Wijsbegeerte, zo veel de wellusten aangaat. De wellust van de geest boven die van 't lighaam te stellen. Opperste goet der Akademischen, Peripaterischen en Stoischen. Het beleit van de mensch den mensch aanbeyden. Aart der aandachtige en god-

vruchtige zielen, en hun voedsel. De mensch valt neder met zich t'afzonderlijk te vertonen. De meestgeachte wetenschappen voor de slechtsten t'achten. Filotas streek aan Alexander. Welken de schoonste leven zijn. Montaignes verzoek aan God.

